

Vol. 2.

శ్రీమదాంధ్ర భారతము.

ఆరణ్యపర్వము.

చెన్నపురి:

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్

వారిచేఁ బ్రకటితము

All Rights Reserved.

విషయసూచిక.

ఆరణ్యపర్వము - ప్రథమాశ్వాసము.

విషయము.

పుట.

కానకుడు ధర్మరాజునకు ధర్మములు నెప్పట	3
ధర్మరాజు యొక్క నారాధించి వరముఁ గొనుట	6
విదుధుడు ధృతరాష్ట్రుని విడిచి పాండవులయొద్దకుఁ బోవుట	7
ధృతరాష్ట్రునకు వ్యాసుఁ డింద్రసురభిసంవాదము నెప్పట	10
మైత్రేయుఁడు దుర్యోధనుని శపియించుట	12
కౌన్తిరుం దనురాక్షసుఁడు భీముచేఁ జచ్చుట	14
యాదవపాంచాలాదులు పాండవులకడ కేఁతుట	14
ద్రౌపది శ్రీకృష్ణునితోఁ దనపరిధవము నెప్పి దుగ్గించుట	16
కృష్ణుఁడు ధర్మరాజునకు సౌభాగ్యాఖ్యానము నెప్పట	18
సౌభాగ్యుడు బ్రహ్మమునుచే బాధితుం డై మరలి పోవుట	21
పాండవులు ద్వైతవసంబునకు వచ్చి యుండుట	23
ద్రౌపది ధర్మరాజుల సంవాదము	25
భీమునేన ధర్మరాజుల సంవాదము	29
కృష్ణుడైపాయనుఁడు ధర్మరాజునొద్దకు వచ్చుట	32
ఈశ్వరుండు గిరాకజేమంబున నర్జునునొద్దకు వచ్చుట	36
అర్జునుఁడు పరమేశ్వరుని స్తోత్రము నేయుట	38
ఇంద్రుఁడు దేవగణంబులతో నర్జునునకుఁ బ్రశ్నకుం బగుట	40
అర్జునుఁ డమరావతికిఁ బోవుట	41
దోర్బాక యర్జును నపుంసకునిఁగా శపించుట	44

ఆరణ్యపర్వము - ద్వితీయాశ్వాసము.

ధర్మరాజునకు బృహదశ్వము నలొపాఖ్యానము నెప్పట	49
నలుఁడు దమయంతియొద్దకు జేవనూక యై పోవుట	53
నలుండు స్వయంవరలబ్ధి యొనదమయంతిం బెండ్లి యగుట	55
నలుండు దమయంతిసహితుం డై యడవికిఁ బోవుట	56
దేమయంతికాళంబునం గిరాకుండు వచ్చుట	59
దమయంతి సుబాహుపురంబు ప్రవేశించుట	61
నలుఁడు గృష్కొట్టుకునిచేత దహ్మం దగుట	63
చేదిపురంబున సుదేవుఁ డనుబ్రాహ్మణుఁడు దమయంతి నెఱుంగుట	65
దమయంతి నలు నెడఁబాసి విదర్భాపురంబు నేరుట	67
నలుండు గలిచేత విముక్తుం డై విదర్భకుఁ బోవుట	70
శేళిని యనుదూచి దమయంతితో నలునిగుణంబులు నెచ్చుట	72
నలుండు నిజరూపంబుతో దమయంతిం గూడుట	74
ధర్మరాజునొద్దకు నారదమహాముని వచ్చుట	76
లోమశమహాముని ధర్మభాజునొద్దకు వచ్చుట	86
లోమశుండు ధర్మరాజునకు ధర్మవిశేషంబులు నెచ్చుట	88

ఆగస్త్యుండు లోపామృతను వివాహం బగుట ... 90

ఆరణ్యపర్వము - తృతీయాశ్వాసము.

ఆగస్త్యచరిత్రము ... 94

దేవతలు వైకుంఠమునకుఁ బోయి విష్ణుని స్తుతించుట ... 95

ఆగస్త్యుండు వింధ్యంబు పెరుంగకుండ వారించుట ... 96

ఆగస్త్యుండు సముద్రోదకంబు పానంబు నేయుట ... 97

భగీరథుండు సముద్రము జలముచే నించుట ... 98

సగరసుతులు కపిలమహామునితో పాగ్ని చే భిక్ష మగుట ... 100

రోమకుండు ధర్మజానకు ఋశ్యశృంగచరిత్రము నెప్పుట ... 103

ఋశ్యశృంగుండు వేద్యను మునికుమారునిగా భావించుట ... 104

విభాండకుండు ఋశ్యశృంగుని వెడకుడు వచ్చుట ... 106

అశ్వతథుండు ధర్మరాజానకుఁ బరశరామునినుసాను నెప్పుట ... 107

పరశురాముండు కార్తవీర్యునిఁ జంపుట ... 110

రోమకుండు ధర్మజానకు సౌకన్యాఖ్యానంబు చెప్పుట ... 113

చ్యవనుఁ డాశ్వినల సోమపీఠులఁ జేయుట ... 114

మాంధాత్యచరిత్రము ... 115

సోమకుం డనురాజుని చరిత్రము ... 116

శిధి యనురాజుని చరిత్రంబు రోమకుండు ధర్మజానకుఁ జెప్పుట ... 118

రోమకుండు ధర్మజానకు నహివస్త్రచరిత్రంబు చెప్పుట ... 120

రోమకుండు ధర్మరాజానకు యవక్రీతుచరిత్రంబు చెప్పుట ... 121

దేవత లర్వావసునకు మెచ్చి కోరినవరంబులెల్ల నిచ్చుట ... 124

పాండవులు గంధమాదినపర్వతంబునకుం బోవుట ... 126

భీముండు సౌగంధికహరిణార్థంబు పోవుట ... 129

భీమునకు హనుమంతుండు చతుర్భుజాచారవర్తనంబులను చెబుట ... 131

హనుమంతుండు భీమునకుఁ దనత్రూర్వరూపంబుఁ జూపుట ... 132

భీముండు యక్షరాక్షసులతో యుద్ధంబు నేయుట ... 135

భీముండు జటాసురునితో యుద్ధంబు నేయుట ... 137

ఆరణ్యపర్వము - చతుర్థాశ్వాసము.

ఇంద్రుండు పాండవులయొద్దకు వచ్చుట ... 143

అద్భుతుండు నివాతకవదు లనురాక్షసుల జయించిన కథ ... 145

అజగరోపాఖ్యానము ... 149

ధర్మరాజు భీమనేనుని వెడకఁబోవుట ... 150

ధర్మరాజు నహువప్రశ్నంబులకుఁ బ్రశ్నోత్తరంబు లిచ్చుట ... 152

క్రీకృష్ణుండు సత్యభామతోడఁ బాండవులయొద్దకు వచ్చుట ... 155

మార్కండేయుం డనుమహాముని పాండవులయొద్దకు వచ్చుట ... 156

మార్కండేయుండు ధర్మజానకు బ్రాహ్మణప్రభావంబు నెప్పుట ... 159

అత్రి గౌతముల పరస్పరసంవాదము ... 160

మార్కండేయుండు ధర్మరాజానకు వైవస్వతువృత్తాంతంబును చెప్పుట ... 163

మార్కండేయుండు ధర్మరాజానకుఁ బ్రత్యక్షకారంబు నెప్పుట ... 165

విషయము.

పుట.

సారాయణుడు మార్కండేయునకుఁ దన ప్రభావము నెప్పుట ...	168
మార్కండేయుండు ధర్మరాజునకుఁ గలియుగధర్మములు నెప్పుట ...	170
కలియుగంబున విష్ణుండు గల్గిరూపమునోధర్మము శ్రుతిస్థించుట ...	172
మార్కండేయుండు ధర్మరాజునకు బ్రహ్మప్రభావము నెప్పుట ...	173
„ „ ఇంద్రద్యుమ్ను చరిత్రము నెప్పుట ...	178
„ „ కువలాశ్వుచరిత్రము నెప్పుట ...	179
„ „ కుభుక్షుటభులచరిత్రము నెప్పుట ...	182

ఆరణ్యపర్వము - పంచమాశ్వాసము.

ధర్మజునకు మార్కండేయుండు పుష్పన కుండఁ దగుగుణములు చెప్పుట ...	186
మార్కండేయుండు ధర్మజునకుఁ బరివ్రతామాహాత్మ్యము నెప్పుట ...	187
కౌశికుం దను బ్రహ్మణుండు ధర్మవ్యాధునియొద్దకుఁ బోవుట ...	189
ధర్మవ్యాధుండు గౌశికున కహింసాస్వరూపము నెప్పుట ...	192
ధర్మవ్యాధుండు గౌశికునకు జీవలక్షణములు నెప్పుట ...	193
ధర్మవ్యాధుండు గౌశికునకుఁ దనతూర్వజన్మవృత్తాంతము నెప్పుట ...	199
మార్కండేయుండు ధర్మజునకు నంగిరసుం డగ్ని యైనతెఱంగు నెప్పుట ...	201
ఇంద్రియము గౌశి యనురాక్షసునిఁ బాఠఁ జోలుట ...	205
కుమారస్వామి యవతారము ...	208
ఇంద్రియము కుమారస్వామిపై నెఱివడ్చుట ...	209
ఈశ్వరుండు కుమారస్వామియొద్దకు వచ్చుట ...	212
కుమారస్వామి సప్తమాతృకలబాలగ్రహంబులఁ జేయుట ...	213
ఈశ్వరుండు కుమారసహితం దై ధర్మవటంబు నేరుట ...	215
కుమారస్వామి మహిమనురం జంపుట ...	216
సత్యాద్రోపదీసంవాదము ...	219
ద్రోపది సత్యభామకుఁ బరివ్రతాధర్మములు నెప్పుట ...	221
ధృతరాష్ట్రుండు పాండవుల వినవాసక్షేత్రమునకు దుఃఖించుట ...	223
కర్ణ శకునిదుర్యోధనులు మంతనంబు నేయుట ...	225
కర్ణ సౌబలులు ధృతరాష్ట్రుచేత ఘోషయాత్ర కనుజ్ఞ గొనుట ...	226
దుర్యోధనుండు ఘోషయాత్ర పోవుట ...	228
చిత్ర సేనుం దనుగంధర్వరాజు దుర్యోధనునితో యుద్ధము నేయుట ...	230
భీష్మార్జునకులసహచరులు గంధర్వులతో యుద్ధము నేయుట ...	233
చిత్ర సేనుండు ధర్మరాజునొద్దకు వచ్చి దుర్యోధనుని విడిచి పెట్టిపోవుట ...	235

ఆరణ్యపర్వము - షష్ఠాశ్వాసము

దుర్యోధనుని వివాదము ...	237
దుర్యోధనుండు ప్రాయోచనేశము నేయఁ బూనుట ...	239
ప్రాయోచనిష్ఠుం దైనదుర్యోధనునిఁ గృత్య పాతకంబునకుఁ గొనిపోవుట ...	242
దుర్యోధనుండు ప్రాయోచనేశము మాని కరిపురంబునకుఁ బోవుట ...	244
దుర్యోధనుండు వైష్ణవం బనుయెత్తము నేయుట ...	246
వైష్ణవసంఘమునందలి మృగసమూహము ధర్మజునప్పమునందు వచ్చి కమదుఃఖంబు నెప్పుట ...	248
వ్యాధుండు ధర్మజునకు వ్రీచి ద్రోణాభ్యాసము నెప్పుట ...	250

విషయము.

పేజీ.

మొదలైనవ జేవమాక పుణ్యలోకము తెలుగు సెప్పట	...	252
సైంధవుడు ద్రౌపదిని జూచి మోసించుట	...	253
ద్రౌపది సైంధవునితో నిష్ఠూరితము వలకుట	...	257
సైంధవుడు ద్రౌపదిని బలాత్కారముగా నెత్తికొని పోవుట	...	258
పాండవు లేపుడు సైంధవుపై యుద్ధమునకుఁ బోవుట	...	260
అర్జునుడు సావీరకుమారులం బన్నిద్రఁ జంపుట	...	263
భీముడు సైంధవుం బట్టికొని పరిభవించుట	...	265
ధర్మజునకు మార్కండేయుండు రామాయణకథ సెప్పట	...	267
బ్రహ్మ రావణకుంభకర్ణుని భీమజులకు వరము లిచ్చుట	...	269
దశరథుండు రామవిశ్వేషముచే సురలోకగతుం డగుట	...	271
మరీచుండు మాయామృగం లై చను దెంచుట	...	274
రావణుండు సీత నెత్తికొని లంకకుఁ బోవుట	...	276
శ్రీరాముండు కపింధుఁ డనురాక్షసుం జంపుట	...	278
వాల్మీకి పుల యుద్ధము	...	280
ప్రజలు తనస్వప్నవృత్తాంతము సీతతోఁ జెప్పట	...	282

ఆరణ్యపర్వము - సప్తమాశ్వాసము.

రాముండు లక్ష్మణుని సుగ్రీవునిద్రఁకు బంపుట	...	285
హనుమంతుండు రామునితో సీతకు జూచినవృత్తాంతంబు సెప్పట	...	287
వానరవీరులు నానాదేశంబులనుండి సుగ్రీవునిద్రఁకు వచ్చుట	...	289
రాముండు దర్శకయనుం డై సముద్రం బ్రార్థించుట	...	290
అంగదురాయబారము	...	292
బ్రహ్మహతాత్ముల యుద్ధము	...	294
కుంభకర్ణుండు యుద్ధము నేయుట	...	296
ఇంద్రజిత్తు లక్ష్మణునితోడ యుద్ధము నేయుట	...	298
ఇంద్రజిత్తు లక్ష్మణునిచేతఁ జచ్చుట	...	301
శ్రీరాముండు రావణాసురుని సంహరించుట	...	302
మార్కండేయుండు ధర్మజునకు సావిత్రి పాఖ్యానంబు సెప్పట	...	305
సావిత్రి సత్యవంతుని వివాహం బగుట	...	307
సత్యవంతుండు సావిత్రి సహితుం డై వనంబునకుఁ బోవుట	...	309
సావిత్రి యమునివలన నభీష్టవరంబులు వడయుట	...	311
సత్యవంతుండు సావిత్రి తోడ మరలి తనయ్యాశ్రమంబునకు వచ్చుట	...	314
మూర్ఖుండు బ్రహ్మజేషంబునఁ గర్మనకు హింసంబు సెప్పట	...	316
మూర్ఖుండు గర్జునితో నింద్రు చే శక్తిఁ గైకొను మని చెప్పట	...	319
కుంతి దుర్యోనునకుఁ బరివర్ణ నేయుట	...	320
కుంతి మూర్ఖునివరంబున గర్భంబుఁ దాల్చి కర్ణుం గాంచుట	...	323
ధర్మరాజు బ్రహ్మజునియరణిఁ దెచ్చుటకుఁ బోవుట	...	327
నకులాదులు యత్నుని నిరాకరించి నీరు ద్రావి మూర్ఖులు లగుట	...	328
ధర్మరాజు యత్నువృత్తములకు క్షరంబు లిచ్చుట	...	332

శ్రీ

గణేశశారదాగురుభ్యో నమః.

శ్రీ మదాంధ్రమహాభారతము

ఆరణ్యపర్వము - ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ రిక్తి¹వల్లభ

లోకజనస్తుత్య సర్వలోకాశ్రయ ర

త్వాకరపరివృతసకలధ

రాకాంత జితారి రాజరాజనరేంద్రా.

1

వ. ఆక్కథకుండు శౌనకాదిసుహామునులకుం జెప్పె నట్లు పాండవులు నిజాయుధంబులు ధరియించి కృష్ణాసహితులై యుత్తరము మించి యరిగిన నింద్రనేనాదులైనమూలభృత్యులు పదునాలుగువేలరథంబులతోడ సుభద్రాభీమన్యుప్రతి వింధ్యాదులూ దోడ్కొని వారిపిలువదన యరిగి రంత నప్పాండవులం జూచి పారు లెల్లఁ బరమదుఃఖితు లై.

2

క. చనునె యధర్మద్యూతంబున నిట్టుల పాండురాజపుత్రులఁ బ్రభులకావనగతులఁ జేయ దుర్యోధనధృతరాష్ట్రులకు విగతదయహృదయులకున్.

3

క. క్రూరతరథార్తరాష్ట్రుని, కారము వారింప రైరి గాంగేయుండు నబ్ధిరద్యాజుండుఁ గృపుండు ను,దారుండు విదురుండు నేమిదలఁచిరొ బుద్ధిన్.

పీ. కర్ణజయద్రథగాంధారు లాపులై యుండంగ లోభి దుర్యోధనుండు రాజు గా నీతనిరాజ్యంబునా దెట్టు లుండంగ నేర్తు మీయుర్వి నింక నేది ధర్మపు ప్రజ నెవ్వరు గాతురు పరమథార్మికు లైనపాండుసుతుల యరిగినచోటిక యరుగుద మని వారిపిలువదన చని పాపభీతమతులు

ఆ. వీరులార మమ్ము విడిచి మీ కరుగంగఁ, జనునె మాకు నొండుశరణ మెద్ది సాధులకు నసాధుసహవాసమునఁ బాప, సంప్రయోగ మగుట సందియంబె.

5

క. తిలలును నీళ్లును వస్త్రంబులుఁ బుష్పసుగంధవాసమున సౌరభముం

1 విధవా...సర్వలోకాశ్రయః. 2 యుత్తరమించి ; యుత్తరించి. 3 యధర్మద్యుతోదర,క్షున,

4 యుర్వియండు, సెట²ధర్మపు.

- బొలు పెసఁగఁ దాల్చుఁ గావున, నలయక సత్సంగమున నగు సద్గణముల్.
- వ. సాధుసమృతంబు లైనగుణంబుల నొప్పి జన్మవిద్యాకర్తంబులం బ్రశస్తల
లై యార్జవృత్తుల లైనమీసహాసంబున నుండి గృతార్థుల మగుదుము.
దుష్కృతంబులయం దనారంభ లయ్యును జనులు దుష్టనదర్శనస్పర్శసంభా
షణసహాసంబులంజేసి ధర్మవిహీను లగుదురు గావున నేము దుర్యోధను,
రాజ్యంబున నుండ నోపము మాయనుగమనంబున కొడంబడవలయు నని
కృతాంజలు లైననప్పౌరులం జూచి ధర్మతనయుం డిట్లనియె. 7
- క. మాయందు లేనిగుణములు, మాయనురాగమునజేసి మిగిలి వెలింగె
మాయనుగతి మాకు నభి, ప్రాయము వనవాసదుగిభర మోపుదురే. 8
- లే. వలవ ముదుగుండు మీ రని వారినెల్ల, గరుణ బాండ్లవజ్జేష్ఠుండు గ్రమ్మటించె
బొరు లట్లు నివర్తింపఁ బడి నిరంత, రార్తనాదు లై యరిగిరి హస్తీపురికి. 9
- వ. ఇట్లు పాండవులు గృతప్రస్థాను లై గంగాతీరంబునం బ్రమాణాఖ్యవటంబున
విడిసి గంగాస్నానంబు నేసి నాటివగులును రాత్రియు నందయుండి రంతఁ బ్ర
భాతసమయంబున. 10
- చ. పరువడి నగ్నిహాత్రములు బంధులు శిష్యులు దోడ రా మహి
సురవరు లెల్ల బాండునృపసూనులయొద్దనుఁ బ్రీతి నేఁగుదెం
చిరి బహువేదఘోషములఁ జేసి నిరస్తమ స్తకిల్విహి
త్తుల లగు చున్నధన్యులు జగత్పరిపూజ్యులు బ్రహ్మసమైతుల్. 11
- వ. ఇట్లు దమతోడన వనవాసంబు నేయ నిశ్చయించి వచ్చినవిప్రుల సతిప్రీతి
గౌరవంబున నర్పించి తదాశీర్వాదంబుల నభినందితుం డై ధర్మతనయుండు
వారల కిట్లనియె 12
- క. ఆవహృతసర్వస్వల మై, సపత్నులనికారమునఁ బ్రచండాటవిలో
విపులఫలకాకమూలము, లుపయోగించుచును నిష్ఠ నుండెడుమాతోన్. 13
- క. రానేల వచ్చి నవయం, గానేల నివాసములకుఁ గ్రమ్మటి చనుఁ డు
గ్రానేకపశ్చాద్దాలభ, యానకవనవాస మర్హ మగునే మీకున్. 14
- వ. అనిన విని బ్రాహ్మణులు పరమదుగిభతు లై మీర కాని మాకు నొండుగతి
లేదు మమ్ము ననన్యశరణ్యుల విడుచుట ధర్మంబు గాదు. 15
- ఆ. ఆశ్రితులను భక్తు లగువారి నన్యుల, నైన విడువఁజాల రట్టి విప్రు
వరుల భక్తివరుల వసుధేశ మీయట్టి, భారీకులకు విడువఁ దగునె చెవుమ. 16

1 యేము కృతార్థు లగుదుము .. సుజనులు. 2 మోపుదురే. 3 తమతోడ వనవాసంబునేయ
వడ్చువారల నిలిపి పాండవులు...యుండు నంతఁ. 4 మానధన్యులు. 5 నవస్థియ. 6 ప్రీతి. 7 భక్తు
లు. 8 లైనవారిని నన్యు, లైన; లగువారి నెప్పుడు, నన్యు లైనవిడువ రట్టివిప్రు, వరుల ధర్మవరుల వ
సుధేశ నీయట్టి, భారీకునకు; లగువారి నన్యుల, నైన విడువ దనిన యట్టివిప్రు, వరుల ధర్మవరుల.

వ. 'అస్త త్వోషణోపాయచింత సేయవలదు వన్యమూలఫలంబుల సేమ తెచ్చికొని యుపయోగించుచు జపహోమాదిపుణ్యక్రియల మీకుం బ్రయంబు సేయుచు నుండెడ మధర్తవర్తియయి మీ కపకారంబు సేసిన ధార్తరాష్ట్రరాష్ట్రంబున నుండ నోప మనన వారలరాక కొడంబడి.

17

తే. ఇష్టమృష్టాన్నముల దొల్లి యెల్లప్రాద్దుఁ, దృష్టులగుచున్నవసుమతీదేవవరులఁ గానలందు శాకాశనుల్ గాఁగ నెట్లు, సూడ నోపుదు నని ధర్మసూనుఁడవుడు.

శౌనకుఁడు ధర్మరాజునకు ధర్మంబులు నెప్పట. ౧౮

వ. శోకమూర్ఛితం దై మహీతలంబుపయిం బడినయాతని నాశ్వాసించి శౌనకుం డనుబ్రహ్మబుఱి దొల్లి యాత్మవ్యవస్థానాథంబు జనకగీతంబు లయినశ్లోకంబుల యర్థంబులు యుద్ధిష్ఠిరున కిట్లునియె.

19

క. శోకభయస్థానంబు ల, నేకంబులు గలిగినను "విహీనవివేకం డాకులతఁ బోందునట్లు వివేకము గలవాఁడు బుద్ధివికలుం డగునే.

20

క. శారీరమానసమహా, దారుణదుఃఖములజేసి "తఱిగి శరీరుల్ ప్రారతరజాధఁ బొందుదు, రా రెంటిని జెలుతు రాత్యు లమలినబుద్ధిన్.

21

వ. వ్యాధి శ్రమానిష్ఠసంస్కర్ష నేష్ట వివర్జనంబు లనునాల్పింటం బుట్టి శారీరదుఃఖంబు లాశుక్రియాదిప్రతియోగంబుల నుపశమిల్లు వఱి స్నేహజంబు లయిన మానసదుఃఖంబులు జలంబుల నగ్ని యుపశమిల్లునట్లు వివలక్షానంబునంజేసి యుపశమంబునం బొందు.

22

క. స్నేహార్థవమగుం డయి, చేహి మహాదుఃఖముల నధృతిఁ బొందును దుఃఖాహతుఁడు శోకతాపవి,మోహి "యగు" స్నేహమూలములు రాగాదుల్.

వ. కాపున బంధుమిత్రధనసంచయంబులఘనిస్తేహంబు విడుచునది పద్మపత్రంబు "నీరం బొందనియె ట్లెటుక గలవారి నెట్టియెడలను స్నేహంబు వొందదు స్నేహంబున రాగంబును రాగంబునం గామంబును గామంబునం గ్రోధంబును గ్రోధంబునం దృష్టయు వర్తిల్లు.

24

శ. అది సర్వవోషముల కాపుద మది దురితక్రియానుబంధంబులకుఁ మొదలు నిరంతరదుఃఖ, ప్రద మని మదిఁ దలఁచి తృష్ణఁ బాతురు సుమతుల్.

వ. మఱియుఁ దృష్ణాతురుం డర్థలోభంబునఁ గోటరస్థం బయినయనలంబునం జేసి దగ్ధం బగువృక్షంబునుంబోలె వినాశంబునం బొందు నర్థాసక్తుం డైన

1 అస్త త్వోషణోపాయంబునకు జింత సేయ వలవదు...మధర్తవర్తియయి...రాష్ట్రలరాష్ట్రంబు. 2 వివేకవిహీనం...బుద్ధి విహీతుఁ డగునే; బుద్ధి విరతుం డగునే; బుద్ధి విగతుం డగునే. 3 తగిలి. 4 మోహజ్ఞానంబు లుపశమింపఁ బుట్టి. 5 యగుటఁ జేసి స్నేహముల రాగాదుల్; యగుటఁజేసి స్నేహమున మోహితుఁడై. 6 నీరిలో, తొరయనియ; నీరం తొరయనియ; నీరియం దుండెయ. బొందనియి. 7 కాపుద మయి...మది తఱిగి. 8 దృష్టావధుండై యర్థ.

వాడు శుభంబులు వడయ నోపండు మృత్యువువలనం బ్రాణులకు భయంబు గలుగున ట్లర్థవంతులకు రాజ చోర స్వజన జలావలంబులవలన భయంబు నియతంబు. 26

తే. జలములందు మత్స్యంబులు చదలఁ బడు, లామిచం బెట్లు భక్షించునట్లు దివిరి యెల్ల వారును జేరి యనేకవిధుల, ననుదినంబును భక్షింతు రర్థవంతు. 27

క. అర్థమ యనర్థమాలం, బర్థమ మాయావిమోహనావహము నరం డర్థజ్ఞనదుగిఖమున నృపార్థికృతఁకర్తుఁ డగుట పరమార్థ మిలన్. 28

వ. అట్టియర్థంబువలన దర్పకారణ్యమానభయోద్వేగంబులు వృట్టుఁ గావున సన్ధి పార్జనచింత సేయవలదు రూపయావనధనవిభవప్రియసంవాసంబు లనిత్యంబు లగుట నందు బుద్ధిమంతులు విమోహింప రనిన నమ్మనివరునకు ధర్మతనయుం డి ట్లనియె. 29

సీ. ఆత్మోపభోగార్థ మర్థలాభచ్చ నా కెన్నండు లేదు మహీసురాగ్ర గణ్యుల సత్కృత కాననాంతరమున నెవ్వధంబున భరియింతునొక్కో యని యిట్లు వగచెద ననవద్యగుణయుక్తి ననఘ మాయట్టిగృహస్థతతికిఁ బోష్యుల నెయ్యెడఁ బ్రోవక యుండను విప్రుల సతిథుల వృథయ పుచ్చుఁ

అ. జనునె నిజధనంబు సంవిభాగించి యీ, వలయు సాధురక్ష వలయుఁ జేయ సభిమతాశ్రమంబులందు గృహస్థాశ్ర, మంబ కాదె యు త్తమంబు వినఁగ. 30

వ. మఱి యార్దునకు శయనంబును క్షీతున కభయంబును దృషితునకు జలంబును బుభక్షితునకు నన్నంబును శ్రాంతునకు నాసనంబును నిచ్చుట సనాతనం బైన యు త్తమగృహస్థధర్మంబు తృణభూమ్యుదకప్రియవచనాదరదానం బెల్లవారికి నశ్రమంబ యాత్మార్థంబుగా నన్న పాకంబును సనాక్షికభోజనంబును వృథాపశు ఘాతంబును బాపహేతువు లగ్నిహోత్రంబులు ననన్దాహంబులు సతిథిబాంధవ విద్యజ్ఞనగురుమిత్ర భామినీనివహంబు లపూజితంబు లై యెగ్గు సేయును గావున గృహస్థుండు సర్వసంతర్పకుండు గావలయుం గావునం బ్రతిదినంబును బక్షి శునకశ్వపదార్థంబు సాయంప్రాతలయందు వైశ్యదేవంబు సేసి' యమృతాశి యు విఘసాశియుఁ గావలయు యజ్ఞశేషం బమృతంబు నాఁబరఁగు సతిథిభుక్త శేషంబు విఘసంబు నాఁబడు నట్టివృత్తి వ రిల్లువాఁ డు త్తమగృహస్థుం డనిన ధర్మ రాజునకు శౌనకుం డి ట్లనియె. 31

క. హరివిషయాభిలాషము, గారణముగ నెంతయెఱుక గలవారును దు ర్వారవికారముఁ బొందెడు, వారు నిజేంద్రియము లవి యవశ్యము లగుటన్.

1 జన్మ ; 2 భవు. 2 సర్వకరిత్యాగచింత సేయవలయు రూపయావనవిభవేంద్రియసంతోషంబు లనిత్యంబు లగుట నెందు; సర్వకరిత్యాగంబు సేయవలయు. 3 సేద్యము. 4 వఱియుఁ దృప్తి తునకు జలంబును బుభక్షితున కెన్నంబును... శ్రాంతునకు శయనంబును... నట్టి యజ్ఞ శేషం... బోష్యభుక్తశేషంబు.

వ. సంకల్పజం బైనకామంబునం దగిలినమనస్సుచేతం 'ప్రేరితంబై శ్రోత్రాదీంద్రి
యంబులు శబ్దాదివిషయంబులం బరిభ్రమించుటంజేసి విషయాభిలాషవిశిఖవిదు
లై దేహులు తేజోబుద్ధింబు లైనశలభంబులుంబోలె శోకానలంబునంబడి త
మైటుంగక యవిద్యాకర్తృత్వలంజేసి సంసారచక్రంబునందుఁ బ్రవర్తిల్లుదు
రట్టిబ్రహ్మాదిత్యుణపర్యంతభూతప్రవృత్తియందు రాగద్వేషవిముక్తులై యభిమాన
మత్సరంబులు విడిచి వేదచోదితం బైనసమ్యక్సంకల్పసంబంధం బింద్రియ
నిగ్రహంబు ప్రతివిశేషంబు గురుసేవనం బాహారయోగం బధ్యయనాగమంబు
కర్తృస్వ్యాసంబు చిత్తనిరోధం బనునెనిమిదింటును గర్హానుష్ఠానంబుసేసినమహా
త్ములు దమతమతపోమహాత్మ్యంబునంజేసి సంసారంబు జయింతురు నీవును
శుశ్రూషాశ్రవణగ్రహణ ధారణోహాపాహార్థవిజ్ఞానతత్త్వజ్ఞానపమన్వితుండవు
నీచేతం బ్రారంభంబు లైనయవి సర్వంబులును సంపన్నంబు లగు. 33

క. వసుధుద్రాదిత్యాదులు, వసుధేశ తపంబుగౌరవంబున నైశ్వ
ర్యసమృద్ధు లైరి తపమునఁ, బ్రసిద్ధముగ నిష్ఠసిద్ధి వడయుము నీవున్. 34

వ. తపస్సిద్ధు లైనవారు దమతలంచినదానిన క్రమంబునం బడయుదురుగావున నీవు
సువశమవంతుండ వై తపంబు సేసి యోగార్థసిద్ధి వడసి బ్రాహ్మణుల ననుచ
రించుచు నీమనోరథంబు సఫలంబు సేయుమనిన శేనకువచనంబు సేకొని భ్రాతృ
మధ్యగతుం డైనధర్మతనయుండు ధామ్యునకు నమస్కరించి యిట్లనియె. 35

తే. వనమునకువచ్చినవయంగ¹వలవదుడుగుఁ, డనిన నుడుగకమితోనయరుగు దెంతు
మనిరి బ్రాహ్మణుల్ వీరి కాహార మేయు, పాయమున నుగ్రవనమునఁ బడయనేర్తు. 36

వ. వీరల విడువ నోప నేమిసేయుదు ననిన విని ధామ్యుండు పెద్దయుంబొద్దు²చిం
తించి ధర్మరాజున కిట్లనియె. 37

ఆ. భూతరాశి దొల్లి పుట్టి బుభుక్షాభి, తప్త మయినఁ జూచి తద్భయంబు
నవనయింపఁ గడఁగి యదితిసుతాగ్రణి, గమలబాంధవుండు గరుణతోడ. 38

వ. ఉత్తరాయణగతుం డై యర్విరసంబు పరిగ్రహించి దక్షిణాయనగతిం బర్జన్య
భూతుండై యోషధులం బడసి రాత్రులయందుఁ జంద్రకిరణామృతంబునంజేసి
వానిం దడుపుచు³వర్ధించి యం దన్నంబు పుట్టించి ప్రజారక్షణంబు సేయుటం
జేసి యన్నం బాదిత్యమయంబని యెఱింగి తొల్లి భీమవైద్యకార్తవీర్యనహు
షాదులు యోగసమాధిస్థితులై సూర్యభజనంబున నన్నంబుఁ బడసి యాపదల
వలనం బ్రజల సముద్రరించిరి గావున. 39

1 భ్రాంతంబు యి...తేజోబుద్ధిధర్మీ భూతకలభం... ధారణరుచిజ్ఞాన ... సంబంధితం
దత్త...ప్రారంభితం బైనయవి. 2 కపోతంబువలనన నైశ్వ. 3 ఆత్మార్థసిద్ధులు వడసి బ్రాహ్మ
ణుల భరియింది వారలకు షణోరథంబు. 4 వలవదుడుగుఁ, డనిన నుడుగుము మితోన...పడయ
నేర్తు. 5 పాణింది. 6 గణి. 7 వర్ధించి...ప్రజాప్రాణధారణంబు...భీమసేనకార్తవీర్య.

లయ గ్రహి.

వారిరుహమిత్తునమరోరగమునిద్యుచరచారణగణప్రణుతచారుగుణు¹లోకా
ధారు నఖలశ్రుతిశరీరు హరిశంకర్ల సరోరుహాభవప్రతిము దారుణతమిస్రా
వారణమరీచిపరిపూరితదిగంతరునిభూరికరుణానిరతు సూరుఁ ద్రిజగద్ర
క్షారతుసహస్రకరుఁ గోరి భజియింపుము మనోరథఫలంబు లగుభూరమణనీకున్.
వ అని ధామ్యుండు విశుద్ధాత్ముడైనధర్మరాజునకు సూర్యుం డర్యముండు భగం
డనునివిమోదలుగాఁ గలనామంబుల యష్టోత్తరశతంబు నభిష్టసిద్ధిప్రదం బయిన
దాని విష్ణుష్టార్థవర్ణోచ్చారణంబును విధియుక్తంబునుగా నుపదేశించి దీనిం దొల్లి
యింద్రువలన నారదుండు వడసె² నారదువలన వసువసురాజు వడసె నాతనివలన
నేను బడసితి నేను నీకిచ్చితి నిది దేవనిర్మితంబు దీన నాదిత్యు నతిభక్తి నారా
ధింపు మనిన.

41

— ధర్మరాజు సూర్యు నారాధించి వరంబు గొనుట. —

నీ. హితుఁ డైనతనపురోహితునుపదేశంబు పేర్చితో జేకొని ధర్మస్థుతుండు
సేమిఁ బుష్పవహారమ్ముల నాదిత్యుఁ బూజించి భాగీరథీజలంబు
లందుండి విషయంబులం దింద్రియంబుల నమలవ్రతానుభావమున నుడిచి
వాయుభోజనుఁడుఁ బ్రాణాయామపరుఁడనై సూర్యనామంబుల సూర్యుఁగొలిచి
ఆ. జపము సేయుచున్న దపనుఁ డాతనికిఁ బ్రత్యక్ష మయి త్రిలోకచక్రుఁ డమర
వరుఁడు దురితహరుఁడు తరణి త్రయీమూర్తి, వనజమిత్రుఁ డిట్టులనియె గరుణ.
వ. నీతపమునకు మెచ్చితి నీపండ్రెండేండ్లును వన్యఫలమూలకాకంబులు నీమహాన
సంబున ద్రుపదరాజపుత్రిచేత సాధితంబు లై యక్షయంబు లైనచతుర్విధాహా
రంబు లగునని యొక్కతామ్రస్థాలియిచ్చివరంబిచ్చివనజహితుండంతర్హితుడైన.
చ. అడరంగ ధర్మనందనుఁ డవార్పతిచేత వరంబు పేర్చితో
బడసి మహీసురోత్తముల భవ్యుల బల్వర నుద్ధరించె న
ప్పుడు ద్రుపదాధిరాజసుత పాలుగ వండినకాకమూలముల్
గడురుచి నిష్టభోజనసుఖంబులఁ దృప్తుల జేయు చుండఁగన్. 44
వ. ఇట్లనేకహస్రమహీసురవరుల ననుదినంబును నభిమతభోజనంబులం దసిపి
విషునామృతభోజనంబులం దృప్తులై న పోష్యుల భుక్తజేవంబు ద్రుపదపుత్రిక
యుపయోగించుచుండం గొన్నిదినంబు లంద యుండి పాండవులు బ్రహ్మాణుల
చేతం గృతస్యస్త్రియను లై బ్రహ్మర్షిసంఘంబులతోఁ గావ్యకవనంబున కరిగి
రంత నీట భృతరాష్ట్రుండు విదురు బిలిపించి నీవు భార్గవుకంటె బుద్ధిమంతుడవు

1 భూతా, ధారు...కమిస్రా దారణ; కమిస్రా దారణ...నమారి నతి
కారుణీకు...భూరిభుజనీకు. 2 నారదువలన నేను వడసితి. 3 హితువచనంబులు...ఆర్థిఁ బుష్ప
వహారమ్ము...ననవరతావధానమున నడిచి; ననవరతానుభావమున నొడిచి.. సూర్యాదినామముల్
సూర్యునొడిచి. 4 సేమితో...కల్పగ నిర్వహించె. 5 తనవరుల భుక్త.

పాండవకౌరవులకు సమ్యతుండవు చెప్ప మింక నప్పాండవు లేమి నేయువా
రనిన విదురుం డి ట్లనియె. 45

మత్తకోకిలము. దేవమూర్తులు పాండుపుత్రుల్ల ధీరచిత్తులు వారిపెం

పీ వెటుంగనివాడవే ధరణీశ వాయుసుతుండు గాం

డీవియు భుజవిక్రమప్రకటికృతుల్ వివిధాస్త్రవి

ద్యావిశేషులు వైరివీరులఁ దక్క నిత్తురె పోరులన్. 46

క. మొనసి యధర్మద్యూతం, బున భేదము వుట్టుఁ బాండుపుత్రులకును నీ

తనయుల కని మును చెప్పిన, విన నొల్లక కొడుకుసులుకు వింటివి కడఁకన్ 47

వ. ఇంక నయినను వారి రావించి తొల్లి నీచేతం బడయం బడిన రాజ్యంబునందుఁ

బ్రతిపించి కీర్తియు ధర్మంబును నిలుపుము రాజ్యంబును ద్రివర్గంబును ధర్మ

మూలంబులు గావున నంద వర్తిల్లు ధర్మపు విడిచి యధర్మవర్తి యయి కర్ణశకుని

దుశ్శాసనశిక్షిత్తుం డైనదుర్యోధనుడు శ్చేష్టితంబుల కొడంబడ వలవడు. 48

తే. వీనివుట్టినపాపంపువేళఁ బెక్కు, దుర్నిమిత్రముల్ సృష్టిన నిర్లయించి

యేను జెప్పితిఁ దొల్లియు వీనిచేత, నెట్లుఁ గౌరవులకు నెద్గు వుట్టు ననియు. 49

వ. కులదూషకు దూషించి కులంబు రక్షించుట ధర్మపు ధర్మరాజు నఖిలమహీ

రాజ్యరక్షకుం జేసి పుత్రపౌత్రమిత్రామాత్యబంధువర్గంబుల నెల్ల రక్షింపుము

సభామధ్యంబునందు ద్రావణీభీనసేనులం బ్రార్థింప దుశ్శాసనం బంపుము. 50

చ. అతిశయితామరోత్తముఁ డహర్నతిజేజుఁ డజాతశత్రుఁ డూ

ర్జితుఁ డజతుండు నీసుతులు సేసినయెద్గు దలంపఁ దాతని

ధృతి నభిషిక్తుఁ జేయుము ప్రతీపకులొద్వహ యిట్లు యైన నీ

కృతమునఁ గౌరవాన్వయ మకిల్పిచకీర్తి బ్రకాశితం బగున్. 51

వ. అని ఫలికినవిదురుపలుకులు విని కడు నలిగి ధృతరాష్ట్రం డి ట్లనియె. 52

క. నాదేహంబునఁ బుట్టిన, యాదిసుతుల్ విడువ నెట్లు లగు నాత్మజులం

గా దనక విభాతించు ద, యాదూరులు గలరె యిట్లు లన నీ కగునే. 53

— వినుమఁడు ధృతరాష్ట్రుని విడిచి పాండవులయొద్దకుఁ బోవుట. —

వ. నీవు నాకొడుకులయున్నతి కెన్నండుసహింపవు నీసహాయత్వంబునేనొల్లఁ బాండ

వులకడఁజేనియు నొండుగడఁజేనియు నీ కిష్టంబైనచోటికి నరుగుమనిన నాక్షణం

బ విదురుండు మనోజవైకరథారూఢుండై పాండవులకడకుం గామ్యకవనంబున

కరిగె నతి సతనిరాక దవ్వలం గని ధర్మరాజు భీమసేనున కి ట్లనియె. 54

నీ. గాంధీవ మాదిభాఁ గలయాయుధావలు లుక్కివంబున నప్పు డొడిచికొనఁగ

మఱచినవాఁ డయ్యు మందాత్తుఁ డాధార్తరాష్ట్రండు గాంధారరాజతనయు

1 వీనిచేయి, నెట్లు. 2 అతిశయితామరోత్తము... ప్రతీపకులొత్తము యిట్లులైన నీ, కశమునఁ
...చుకల్పచకీర్తి. 3 గా దని విభాతించు. 4 నీ కిష్టం బగునెడ కడుగుమనిన. 5 డొలిచికొనఁగ.

- వచనముల్ విని యక్షవతినెపంబున వానిఁ గప్పుఁడై కొన సమకట్టి మనల
మగుడింపఁగా దుష్టమతిఁజేసి విదురుఁ బుత్రైంచెఁ గా కున్న నేతేరఁ డితఁడు
- ఆ. నింక జూద మాడ నేనోప నిది శని, గాఁగ¹వచ్చు నొక్కొకడఁగి విదురుఁ
డేమి సేయువార మితనినియోగంబు, మనకుఁ జేయ కునికి మానుపంబె. 55
- వ. అని తమలోఁ బలుకు చున్న సమయంబున విదురుం డేతెంచిన నతనికిఁ బ్రత్యు
ద్గతు లై వినయప్రియసత్కారంబుల సంతృప్తుఁడేసి తదాగమననిమిత్తం బడిగిన
వారికి విదురుం డిట్లనియె. 56
- క. మతి వారికి మాకును గడు, హితుఁడవు చెపు మయ్య యింక నెయ్యది కార్య
స్థితి యని ధృతరాష్ట్రుం డే, కిత మిష్టం బైన కార్యగతి న న్నడుగన్. 57
- వ. ఏ సుభయపక్షంబులవారికి జగంబున లగ్గుగ హితం బైనవిధంబు నెప్పిన నది
సర్వజనరుచికరం బైనయాహారంబు రోగాతురునకు ననరుచికరం బైనయట్లు య
తనికి రుచియింప దయ్యె. 58
- ఆ. కార్యగతుల తెఱఁగు కలరూపు నెప్పిన, నధికమతులు దాని నాదరింతు
రల్పకార్యబుద్ధు లగువారలకు నది, విరసకారణంబు విషమహారే. 59
- వ. దాననచేసి ధృతరాష్ట్రుండు న న్నొల్లక యెగ్గులు వలికి నీవు విపరీతచేతస్కుండ
విందుండ వలవదు పాండవులకడకుం బొమ్మనిన వచ్చితి రూపలావణ్యవతి
యై వృద్ధశ్రోత్రియునిచేతం బరిణీత యైనతరుణియుంబోలె రాజ్యలక్ష్మి యద్దు
రాత్తునందు విరక్తయ కాని ప్రీతిఁ బుట్టింపదు. 60
- ఆ. ధర్మరహితు లైనధార్మికాత్ములకు భూ, రాజ్యలక్ష్మి సుస్థిరంబు గాదు
ధర్మతనయ నిన్నుఁ దద్రాజ్యసంపదల్, వలచి తమకుఁ దామ వచ్చి పొందు.
- వ. నావచనంబున నెగడునది యనిన ధర్మరాజు నట్ల. చేయుదు నని యున్నంత
నిట ధృతరాష్ట్రుండు పాండవులయొద్ద విదురుమనికి యెఱింగి ధృతిహీనుం డై
తనహృదయంబును దృష్టియుం బోనివిదురుం బాసి నిమిషంబేని నిరవ్వ
హింప నోపక సంజయున కిట్లనియె. 62
- క. నెమ్మి గలవాని నాచి, త్త మైఱిఁగెడువాని విదురు ధర్మప్రియు. నా
తమ్ము నిట వేగ తోడ్కొని, ర మ్మరుగుము కామ్యకాఘ్యరమ్యాటవికిన్. 63
- వ. అని పంచిన నప్పుడ సంజయుం డతిత్వరితగతిం గామ్యకవనంబున కరిగి. 64
- మ. ధరణీదేవసహస్ర సంకులముతో ధామ్యుండు ధర్మక్షమా
భరణుల్ నల్వరు డమ్ములున్ విదురుఁడుం బాంచాలియుం బ్రీతిబం
ధురు లై కొల్చుచు నుండ నున్న బుధమిత్రున్ ధర్మరాజుం బ్రభా

1 వచ్చుకొండ. 2 నరొచికం బైనయట్లకని. పొగయింప దయ్యె. 3 నాదరింతు, రల్పకా
ర్యయుత్త లగు. 4 తమకుఁ దార. 5 నేరక. 6 నకలధర్మప్రియునా, తమ్ముని నిటుం బోడ్కొని.
7 వికచ్చినంకులముతో...ధర్మక్రియా...కొల్పఁగనొప్పుడన్నబుధమిత్రున్ (బంధు)....ప్రభా.

- 1 స్కరలేజం బ్రథం గాంచి సంజయుండు సంజాతప్రమోదాత్ముఁ డై. 65
- క. వనవాసము సేసియుఁ ద్రిభువనరాజ్యము సేయునట్టివడువున సంతోషునిబద్ధబుద్ధి యగుయమతమాజినకు భక్తి నెఱిగి తా ని ట్లనియెన్. 66
- వ. విష్ణును ధర్మార్థవిదుం డైనవిదురునిం గౌరవేంద్రుం డెప్పుడుం దలంచు చురీడు మీయనుచుతంబునఁ దనయనుజుం దోడ్కొని తేర నన్నుఁ బుత్రైంచె ననిన విని ధర్మరాజు విదురున కి ట్లనియె. 67
- తే. సర్వజనులును ధృతరాష్ట్ర శాసనంబు, సేయు చున్న చో మనకు విశేషభక్తిఁ జేయవలయుఁ గావున నెడసేయ కరుగు, మనిన విదురుండు గజపురి కరిగె నంత. 68
- వ. ధృతరాష్ట్రుండును వినయవినయితో త్రమాంగుం డైనవిదురు నతిస్నేహంబునం గొఁగిలించుకొని మూర్ధాఘ్రాణంబు సేసి నీవు నిత్యక్షమానిరతుండవు నాబుద్ధి లేమికి ఊమియింపు మనిన విదురుం డి ట్లనియె. 69
- ఆ. నీవు నీమతుండు నెఱిఁ దప్పి పలికిన, బధ్య మయినపలుక పలుక వలయు వీరు లయ్యనపాండవేయులతో నిగ్రహంబు సేయు టిది నయంబు గాదు. 70
- వ. అనుచు నెప్పటియట్ల కార్యసహాయుం డై విదురుండు ధృతరాష్ట్ర నొద్ద యున్న నయ్యిద్దఱుం గమంబునకు శంకించి దుర్యోధనుండు కర్ణ శకుని దుశ్శాసనులతో ని ట్లనియె. 71
- క. పాండవహీతుఁ డగు విదురుండు, వెండియుఁ జనుదెంచి కార్యవిధులందు సహాయుం డయ్యె నతనితోడ హీతుండయి మంతనము సేయఁదొడఁగెన్ విభుండున్. 72
- వ. వీర లింక బాండవుల నిందులకు రావించువార లయిన నగ్ని విషజలంబులు ప్రయోగించి వారల కపాయంబు సేయుద మనిన విని శకుని దుర్యోధనుంజూచియి క్లేల బాలిశం దైనమతిఁ దలంచితివి విదురధృతరాష్ట్రులు విపరీతమత్తులై రా వించినను నిత్యసత్యనిరతు లైనయప్పాండవులు దమచేసినసమయంబు సలుపక యేలవచ్చువారగుదు రనిన శకునిదుర్యోధనులకుఁ గడ్డం ది ట్లనియె. 73
- ఉ. ఇత్తఱిఁ బన్ని పోయి పయి నెత్తి రణం బొనరించి వారలన్
• మిత్తికి నంపి థాల్చి నిరమిత్రముఁ జేయుద మిట్టు లైనఁ ద
ద్యౌత్తులు నీక దక్కుఁ గురువీర కడంగుము నాపుడున్ మదో
నత్తుండు గౌరవుం డతనిమాటకు సంతస మంది చెచ్చెరన్. 74
- వ. సీమరసన్నద్ధుఁ డై సమస్తబలంబును సమకట్టి వెలువడినం దనదివ్యదృష్టిసం తయు నెఱింగి కృష్ణదైవపాయనుండు వచ్చి యిది ధర్మంబుగా దుడుగు మని దుర్యోధనుని వారించి ధృతరాష్ట్రునోకి ట్లనియె. 75
- క. పుడమియు రాజ్యముఁ గోల్పడి, యడవుల నేకతమ యున్నయప్పాండవులం

1 స్కరలేజం. 2 మయ్య నిట. 3 సకల... సేయుచోటను మనకు. 4 మూర్ధాఘ్రాణంబు, 5 యరిగెఁ. 6 ధర్మంబుగా దని దుర్యోధను.

- గడఁగి ¹వధియింతు నని నీ, కొడు కరిగెడు నిట్లు తలఁపఁ గూడునె బుద్ధిన్. 76
- క. ²ధృతియుతు లై సత్యవ్రత, రతు లయి పదుమూఁడువత్సరంబులు ధర్మ
స్థితి సలిపి వార కడఁగెద, రతుల³ రాక్రములు మీఁద నాహవమునకున్. 77
- క. వనగతు లని వారలపైఁ, జని భంగముఁ బొంది రాఁగ సమకట్టెడు నీ
తనయుఁడు గావున నీ వా,తని వారింపు మది యనుచితం బని నెమ్మిన్. 78
- క. విను మేనును నీవును శాంతనవుఁడు విదుకుండు నుండి తగునె యధర్మం
⁴బుర నీయుపేక్ష ననయంబును బాండవవిగ్రహంబు పుట్టుట లగ్నే. 79
- వ. అనిన విని ధృతరాష్ట్రుండు దుగ్గితుం డై నాకును గాంధారికిని భీష్మ విదుర
కృపద్రోణులకు ననిష్ఠం బైనదుష్టద్యూతంబు ⁵ప్రవర్తించి దుర్బుద్ధి యైన
దుర్యోధనుం బుత్తన్నేహంబున విడువ నోప ననిన ధృతరాష్ట్రునకుఁ గృష్ణుడై
పాయసుం డిట్లనియె. 80

— ధృతరాష్ట్రునకు వ్యాసుఁ డింద్రసురభిసంవాదంబు నెట్లుట. —

- ఆ. ఎల్ల నెయ్యములకుఁ దల్లిదండ్రులయందు, సుతులవలనినెయ్య మతిశయంబు
ధనము లెంత గలిగినను సుతరహితుల, కెమ్మెయిని మనగిప్రియమ్ము లేదు 81
- వ. తొల్లి సకలగోమాత యయినసురభి ¹సురరాజుకడకుం బోయి కరుణంబుగా
నేడ్చిన దానిం జూచి సురపతి విస్మితుం డై యిట్లెల రోదనాకులితలోచన వయి
యున్న దాన వెల్లవారికి లగ్గ కదా యనిన నింద్రునకు సురభి యిట్లనియె. 82
- క. నీవజ్రము ²రక్షింపఁగ, నావారికి దక్కఁ ద్రిభువనంబులఁ గల భూ
తావలికెల్లను గుళలము, దేవేంద్ర జగత్ప్రయప్రదీప మహాత్మా. 83
- వ. దీనిం జిత్తగింపుము బలంబు గలబలీవర్దంబులతో బలహీనంబు లయినవానిం
బూన్చిన నవి దుర్వహభారవహనమహాలాంకరాకర్షణంబులయం దనమర్థంబు
లైన నడిచియుం బొడిచియు ³ములుకోలలం గుట్టియు దుగ్బలబలీవర్దంబుల జను
లు బాధింపంజూచి యేను దానికి దుగ్గిఁచెద ననిన సురభికి సురపతి యిట్లనియె.
- క. నీకు నవత్యశతంబు ల,నేకంబులు గలపు వాని కేకాకృతి దుగ్గి
భాకులత సంభవింపదు, శోకింపకు మనిన సురభి సురపతి కనియెన్. 85
- వ. దేవా దీనాననంబు లయి దుర్బలంబు లయినయత్యంబులదుగ్గిం బే నెట్లు
సూడ నోపుదు ననిన నగి యింద్రుండు దానికిం గరుణించి వర్షంబునఁ దృణవర్ష
నంబు సేసి దుర్బలబలీవర్దంబులకు బలంబు గావించె నని యింద్రసురభిసంవా
దంబు వేదంబులయందు వినంబడుఁ గావున నీకుం బుత్తన్నేహంబు సామా

1 వధియంపఁగా నీ. 2 ధృతిఁ బొందుపతులు సత్య, వ్రతులై; యదుసత్య, వ్రతులై.

³ 3 బు నుపేక్షింపఁగ. 4 ప్రవర్తిల్లె. 5 నేమి నేయుండు ననిన. 6 సురపతియొద్దకుం బోయి కారుణ్యం
బుగా. 7 పనినేయఁగ...జీ,వావలికి నెల్లఁ గుళలకు. 8 మునికోలలం బొడిచియుఁ దిట్టియు.

- న్యంబుగా దైవను దీనులై వనంబున నవయు చున్న యప్పాండవులకు దయా భండ వగుము. 86
- తే. నీవు బాండుండు విదురుండు నెమ్మి నాకు
నొక్కరూ పై నయట్లు నీ కుదితయశులు¹
నీసుతులు నూర్చురును బాండునృపతనూజు
లేవురును నొక్కరూప కా నెటుంగవలయు. 87
- క. సుజనులసహవాసంబున, గుజనులు సద్ధర్మమతు లగుట నిక్కము ధ
ర్మజునొద్దనుండి నీయాత్మజుండు ప్రశాంతుండు ధర్మమార్గుండు నగున్. 88
- వ. రాజర్షి యైనధర్మరాజుతోడిసహవాసంబు సర్వజనహితంబు గావున నాతని
నుపాసించి దుర్యోధనుండు గొండ్రికకాలం బుండునట్లుగాఁ బనుపు మట్లయిన
సుభయపక్షంబులకు లగ్నగు ననిన ధృతరాష్ట్రుండు గృతాంజలి యయి మునీం
ద్రా దుర్యోధనుండు నాపలుకులు విసండు కురుకులంబు రక్షించునట్టిబుద్ధి గల
దేని వాని మీర శీఘ్రంబు డని మ్రొక్కిన. 89
- క. ఆనఘుండు మైత్రేయుం డను, మునినాథుండు వచ్చి ధర్మమున నాతనిఁ దా
ననుశాసించుఁ దిరంబుగ, నని చెప్పుచు నఃపరాశరాత్మజుఁ డరిగెన్. 90
- వ. అంత. 91
- ఉ. న్యాయవిదుండు గామ్యకవనంబున ధర్మజునొద్దనుండి మై
త్రేయుండు ధీయుతుం డరుగుదెంచిన నప్పుడ యమ్మునీండు నిం
ద్రాయితుఁ డాంబికేయుఁ దుచితస్థితిఁ బూజితుఁ జేసి నాత్మ ని
శ్చేయసలాలసుం డయి విశేషసవర్యులఁజేసి భక్తితోన్. 92
- వ. ఇట్లు దనచేతం బూజితుండై సుఖవిశ్రాంతుం డైనమునివరుసకు ధృతరాష్ట్రుండు
ముకుళితహస్తుం డై భట్టారకా యెందుండి వచ్చితి రని యడిగిన నతనికి మైత్రే
యుం డిట్లనియె. 93
- చ. అలఘు¹తపోభరంబున జటాజినముల్ ధరియించి రూక్షవ
ల్కలములు గట్టి కూరలును గాయలుఁ బండులు భోజనంబుగా
నలయక కామ్యకం బనుమహావిపినంబున నున్న పాండవే
యులకడనుండి వచ్చితిఁ గురూత్తమ నీసుతు నిన్ను జూడఁగన్. 94
- వ. ఏ నఖలతీర్థదర్శనార్థంబు పరిభ్రమించుచుఁ గురుజాంగలంబున కరిగి యందుఁ
గురుకులోత్తము లైనపాండువుత్తులం జూచితి. 95
- ఆ. అనిన నవనతాస్త్వండు ధృతరాష్ట్రుఁ డిట్లనియె నెట్లు నెప్పుడయ్యె² యందుఁ
బాండవులకు సత్యభాషణులకుఁ గుశలంబె వార లిట దలంతురొక్కొ. 96
- క. అమితభుజశక్తి నంతక, సఘు లప్పాండుసుతు లిందు సాభాగ్రస్తే

- హమునకు విచ్చేదముగా, సమయాతిక్రమము నేయ¹ సమకట్టరుగా. 97
- వ. అనిన మైత్రేయుం డిట్లనియె. 98
- క. చనుదెంచి మహామునివరు, లనవరతము వారలకుఁ బ్రియం బొనరఁగ దీ
గన లీగిఁజేసి కుశలమ, మనుజేశ్వర వారు ధర్మమతియుతు లగుటన్. 99
- క. వారలు సమయము దప్పిన, వారిజరిపుహితులగతు లవశ్యముఁ దప్పుకా
వారికి నకారణంబ నికారము నీకొడుకు నేనెఁ గడునహితుం డై. 100
- వ. అనిదుర్యోధనుం జూచి యయ్యా నీవు బుద్ధి గల వేనిఁ బాండవులతో విరోధం
బుడుగు మట్లయిన నీకునువారికింగురుకులంబునకు లగ్గగు నాపలుకుఁజేకొనుము.
- సీ. వజ్రసంహనను లవార్యపరాక్రముల్ పాండుకుమారు లాఖండలాభు
లందఱు నాగశతాయుతప్రాణు లుగ్రాహవకాంతు లుత్సాహపరులు
వారలలో బలవంతుండు బకహిడింబాసురు లనువారి నాసురమునఁ
జంపె నాగాయుతసత్త్వ జరాసంధు నెక్కిటి యోర్చినయక్కజుండు
తే. ఘోరవనమున వీరుఁ గిమ్మారుఁ డనును, రారినీశ్వలఘునభీకరాంగుఁ బట్టి
పోర వధియించి నట్టిసమీరజనకు, భూరిభుజునకు మార్కొనువారుఁ గల్గెరె.

— మైత్రేయుండు దుర్యోధనుని శపించుట. —

- వ. వారికి వాసుదేవధృష్టద్యుమ్నులు సంబంధ¹సహాయులు జరామరణవంతులైన
మనుజులు వారికిం జెనకి యెట్లు జీవించురు నీవు వారిలో నొడంబడియుండు మిది
కార్యం బనిన మైత్రేయుపలుకు లాదరింపక పాదాంగుష్ఠంబున నేలవ్రాయుచు
బాహువెత్తి దొడలు సఱచి నగుచున్న యాదుర్యోధనుంజూచి మైత్రేయుండలిగి
యీయపరాధంబున నాహవంబగు నందు భీముగదాభూతంబున నీయూరుయుగ
శంబు భగ్గుం బయ్యెడు మని శాపం బిచ్చిన వెఱచి ధృతరాష్ట్రుండు మునీంద్రా
యట్లు గా కుండం బ్రసాదింపు మనిన నమ్మనివరుం డిట్లనియె. 103
- తే. కడఁగి సమబుద్ధి వీనికి గల్గెనేని, గాదు శాపఫలం బట్లు గాక బుద్ధి
హీనుడై గర్వితుం డగు నేని శాప, హవ్యవాహఫలంబు వీఁ డనుభవించు.
- వ. అని ప్రసన్నుం డైనమైత్రేయునకు నాంబికేయుం డిట్లనియె. 105
- క. కిమ్మారుం డనురక్కసుఁ, డమ్మారుతతనయుచేత నత్యుగ్ర²వనాం
తమ్మన నిహతుం డయినవిధమైట్లులు నెప్పు వద్యుల³ం బిది యనినన్. 106
- వ. నాపలుకులు నీకొడుకు వినం డయ్యె నేనేల చెప్పెద దీనిం బాండవసహాయులైన
విప్రులచేత విదురుం డిమ్ముగా నెఱింగినవాఁ డతనివలన విను మని చెప్పి మైత్రే
యుం డరిగినం గిమ్మారవధకథాశ్రవణ⁴వరుం డై తన్నడిగినధృతరాష్ట్రునకు

1 నమకట్టెదరో. 2 క్రాణు...లుత్సాహమతులు... నాహవమున... భూరరణమున...
నిశ్వలభీకరాకారు ; నిశ్వలభీకరాకారుగిట్టి. 3 కార్యనవాయలు...నాహవంబునాడు. 4 రణాం
కమ్మన...బది. 5 కుతుహలపరుం డై.

విధురం డి ట్లనియె నిం దుండి చని పాండవులు మూఁ డహోరాత్రంబులు నిరంతరప్రయాణంబుసేసి కామ్యకవనంబుఁ జొచ్చువా రొక్కనాటియర్ధరాత్రం బున రాక్షసప్రచారవేశయందుఁ బరిభ్రమించుచు రాక్షసమాయ గావించు చున్నవాని నతినిశితదంత్రాకరాళం బైనతనవదనగహ్వరంబుఁ దెలిచి గ్రుడ్లు మెఱవ బ్రతుకేశంబులు దూల బాలార్కరశ్చియుతం బయింబలాహకంబునుం బోలె సకలప్రాణిభయజననంబుగా గరిల్లుచున్నవాని 'నిజపాదఘట్టితమహీతల ప్రచలనవేగవేల్లితవల్లిపల్లవబాహుపరిరంభణసుఖంబుఁ బాదపంబుల కాపా దించు చున్నవాని నెదుర నొక్కరక్కనుం గని రంత వాడును బ్రాహ్మణసం ఘంబుముండటఁ గృష్ణాజినావృతు లై వచ్చుపాండవుల దవ్వలం గని మార్గ నిరోధియై మహాపర్వతంబునుంబోలె నున్న నదృష్టపూర్వప్రమాణం బైనవాని దేహంబు జూచి నిమిలితనయన యయి దుశ్శాసనక రాకృష్టపిక్వేర వేణీభరంబు వెనువెంట నొల్చయం బొంచాలి పంచపర్వతంబులనడిమినదియింబోలెఁ బతుల నడుమ భయవ్యాకులచిత్త యైన నింద్రియంబులు విషయరతిం బరిగ్రహించు నట్లు లేవురు నక్కోమలిం బట్టుకొని భయపడకుండ నాశ్వాసించు చున్నంత

క. రక్షోఘ్నమంత్రముల నా, రాక్షసమాయాపరిస్ఫురణఁ జెఱిచె గ్రియా దక్షుడు ధామ్యుడు పాండవు, లీక్షించుచు నుండఁగా నహింప్రతిభన్. 108

వ. అంత. 109

క. ప్రతివిహితమాయు నత్యా, యతభుజయుతుఁ గోఘూర్ణితారుణవిస్ఫా రితనేత్రు నసురఁ జూచి భరతకులవర్ధనుడు ధర్మరా జి ట్లనియెన్. 110

వ. నీ వెవ్వరివాడ వెవ్వండ వివ్వనంబున నేల యున్నవాడ వనిన వా డి ట్లనియె.

క. ఏను బకాసురుననుజుండఁ, గీనాశుండ మానవులకుఁ గిమ్మిరుం డనం గా నెగడుదు నీకామ్యక, కాననమున సర్వసత్త్విఖాదనబుద్ధిన్. 112

క. పాయక యుండుదు రాక్షస, మాయల సమరంబు సేసి మనుజుల విగతో పాయులఁ జంపుచు భక్షణ, నేయుదు నమరాదులకు నజేయుండఁ బోరన్. 113

వ. నాకు వెఱచి యెల్ల వారును దూరంబున దీనిం బరిహరింతురు మీ రెవ్వ రిందుల కేల వచ్చితిరి మిమ్ము వధియించి యిపుడ భక్షించెద ననిన వానికి యుధిష్ఠిరుం డి ట్లనియె. 114

ఆ. ఏను ధర్మసుతుండ నీతడు భీముండు, వాడు విజయుఁ డెల్ల వారు గవలు పాండవేయుల మనుప్రభ వనవాసంబు, నేయ వచ్చితిమి విశేషయ్యక్తి. 115

సీ. అనవుడు రాక్షసుం డట్టహాసంబుతో నెట్టెట్టు భీముండె యీతఁ డేమి పుణ్యమో వీనినెప్పుడు సంపఁగాంతునో యని యున్నచో దాన యరుగుదెంచె

1 నిజపాదపాకఘట్టిక ; నిజపాదఘట్టనమహీతలప్రచురవేల్లితవల్లి...వ్యాఖ్యలతదిత్త. 2 బల స్ఫురణ. 3 విస్ఫూరికనేత్రు. 4 నెండక.

నధికు మాయన్న బకాసురు నాయుష్టసఖు హిడింబాసురుఁ జంపి యున్న
ఖలు మ్రింగి జీర్ణంబు గావించు వాతాపిఁ దడయక మ్రింగిన తపసియట్ల
ఆ. యనిన 'రక్కసునకు నలిగినయగ్రజు, నలుక' యొడిగి వీరుఁ డర్జునుండు
'మొనసి గాండివంబు మోవెట్టె నవశిత, ఖడ్గపాణు లైరి కవలు సంత. 116

— ౧౧ కిష్కిరుం డనురాక్షసుండు భీముచేఁ జచ్చుట. ౧౧ —

ఉ. ఘోరపరాక్రముల్ ప్రబలకోపవరుల్ పృథుసారధూరిభూ
మీరుహపాణు లుద్ధతు లమిత్రవిఘాతులు వీరబృందబృం
దారకు లార్చు చొండోరులఁ దాఁకిరి దారుణభంగిఁ బొంగి కి
ష్కిరసమీరసూనులు సమీరవిఘాతపయోధు లట్ల యై. 117

తరలము. పారిని వారలచేతియున్నతోభూరుహాయుధముల్ పర
స్పరకఠోరశిరస్థులంబులపై వడిం బడి మత్తకుం
జరశిరగపతితంబు లై నలసన్నాశములట్ల జ
ర్జరిత మయ్యెఁ దదాగవప్రతిశబ్ద మొప్పు నగంబులన్. 118

వ. ఇట్లొక్కముహూర్తంబు వృక్షయుద్ధంబు నేసి యాసన్నవహీరుహంబులు
నమసిన నయ్యుద్ధులు శిలాయుద్ధంబునకుఁ దొడంగి చేయునెడం బవనజనితీప్త
నిష్ఠురశిలాహతేహృదయుం డై భానుం బట్టుకొనుస్వర్భానుండునుంబోలెఁ
గిష్కిరుండు భీముం బట్టుకొనిన భీముండు వాని హీనబలుం గా నెఱింగి
కృతాంతదండానుకారంబు లయినతనబాహుదండంబుల నమ్మనుజకంటకుకటి
కంతప్రదేశంబులు పట్టుకొని నేలం బెట్టి దేహయెట్టి విఠిచి బకుం జంపినవిధం
బునఁ గిష్కిరు విగతప్రాణుం జేసి. 119

తే. బకహిడింబులు హతు లైనఁ బనివిపనివి, యఱచి శోకింపఁగానక యమపురమున
కరిగి తక్కుట రాక్షస యనుచుఁ దెరువు, వాయుఁ బావని దత్కశేబరము వై చె.

వ. ఇట్లు ధర్మరాజువచనంబునఁ గిష్కిరు నశ్రమంబున వధియించి తద్వినవాసు
లకు రాక్షసభయం బుడిపినమహావీరు నమ్మారుతాత్మజు ధర్మార్జుననకులసహ
దేవులును ధామ్యాదిమహీసురవరులును బ్రశంసించి రని విదురుండు గిష్కిరు
వధ నెప్పిన విని ధృతరాష్ట్రునకు హృదయదలనం బయ్యె నిట పాండవులు
గామ్యకవనంబున నుండునంత. 121

— ౧౨ యాదవపాంచాలాదులు పాండవులద కేలేండుట. ౧౨ —

సీ. వసుమతీరాజ్యంబువలన నిరస్తులై మునివృత్తి నత్యుగ్రవనము లోన
నవయుచుఁ బొందుభూనాథసందను లున్న వా రని విని యతిక్రూరమతుల

1 నగ్రజానకు నగ్రనరక్కసు. 2 భూరిభూరుహముల్...నభంబునకొ. 3 శోకించి.

4 గిష్కిరపథ...నట.

ధృతరాష్ట్రసుతుల నిందించుచు బాంచాల యాదవ వృష్టిభోజాంధు లెల్ల
నచ్యుతప్రముఖు లై యప్పాండవులకడ కేటించి శోకపరితులగుచు

అ. నున్న నధికధర్మయుక్తుఁ డుపేంద్రుండు, నికృతిఁజేసి పాపనియతబుద్ధిఁ
బాండవులకు నట్లపాయంబు సేసిన, ధార్తరాష్ట్రులకును దద్ద యలిగి. 122

క. అనిఁ గర్ణశకుని దుర్యోధన దుశ్శాసన నవాస్త్రధారాపాతం
బునఁ దృప్తి వొందు వసుధాం, గన రాక్షస కాక గృధ్ర గణములతోడన్

క. అవినీతుల వధులఁ గౌరవపాంసులఁ జంపి ధర్మరాజునకుఁ గురు
ప్రవరున కొనరింతమ యీ, యవనీరాజ్యాభిషేక చవిజితశక్తిన్. 124

వ. అని యుగాంత్యకాలకుపితకృతాంతాకృతి నున్న జగన్నాథు జనార్దనుం బ్రశాం
తచిత్తుం జేసి యద్దునుం డతని నిట్లని కీర్తించె . 125

ఆ. పూజ్యాండవు పురాణపురుషుండ వీశుండ, వస్త్రమేయుండవు చరాచరంబు
లయిన భూతగాను లచ్యుత నీయంద, పుట్టు నిలుచు లయముఁ బొందుచుండు.

వ. నీవు దొల్లి గంధమూదనంబునం గండమూలఫలాశనుండవై పదివేలేండ్లుతపంబు
చేసి పుష్కరంబున నేకాదశసహస్ర వర్షంబులు జలంబుల యాహారంబుగానుండి
ప్రభాసం బనుతీర్థంబున దివ్యసహస్ర వర్షంబు లేకపాదస్థితుండ వయ్యుండి బద
రివనంబునం బవనంబు భక్షించుచు సూర్యవైభావాండ వయి యేకపాదంబున
సనేకసహస్ర వర్షంబులు నిలిచి సరస్వతీసత్త్వంబున నవకృష్ణాత్తరాసంగుండ వై
నియమకృశీకృతశరీరంబుతో బంధ్రెండువర్షంబు లశేషవ్రతంబులుపలిపినతపో
నిధానంబవు నిఖిలలోకజైత్రుండ వయి ధైర్యతరళంబున నుత్తమక్రతువు లనేకం
బులు సేసి యొక్కొక్క క్రతువునకు నూతెనీలక్షలు సువర్ణంబులు దక్షిణ లిచ్చిన
యజ్ఞపురుషుండవు తపోయజ్ఞంబులు రెంటును సమృద్ధతేజుండ వయి దైత్య
దానవేంద్రుల వధియించి యింద్రున కింద్రత్వం బేకాధిష్ఠితంబు సేసిన లోకప్ర
భుండ వదితికిం గశ్యపునకు నుదయించి యంద్రానుజుండవై త్రివిక్రమంబునం
ద్రిజగంబుల నభివ్యాపించిన విశ్వయాపధరుండవు. 127

క. నరకశిశుపాలు రాదిగ, ధరణీకంటకుల నధికతరదర్శులఁ బ
ల్వర వధియింపఁగ మహి నవ, తరించినమహాత్ముండవు నుత్తేనీరశక్తిన్. 128

క. అన్యతము మదమును మత్స్యరమును గ్రోధము ననువికారములు వారయునె ని
న్ననుపమగుణముల నీ కొరు, లెన పోల్పంగఁ గలరె సురమునీంద్రప్రణతా.

వ. అని కృతాంజలి యయిన ధనంజయుం జూచి దనుజభంజనుం డిట్లనియె. 130
తే. నరుండు నారాయణుండు నాఁబరంగునాది, మునుల మిద్దఱుమందు నీవనఘ నరుండ

1 ప్రవరున కొనరించెద నీ... చవిజితశక్తిన్. 2 నెందు. 3 దత్తలంబులు బవనంబు సర
స్వతీద్రవంబున నపాకృతనంగుండవై కృష్ణాజినోత్తరీయా (సం)గుండవై నియమకృశీకృతాంగుండ
వై బంధ్రెండువేలవర్షంబు. 4 నుతకశీతశక్తిన్. 5 నిర్వికార; దుష్టికార; నిర్విచార.

నేను నారాయణుండ ననూనశక్తియుతుల మై మర్త్యయోనిఁ బుట్టితిమి¹ పేర్చి.
తరువోజ. నిరతంబుగా నేను నీ వనుభేదనియమంబు లే దై కన్యనిష్ఠయ మనకు
నిరుపరకును నీకు నిష్ఠుండ నాకు నిష్ఠుండు మఱి నీ కనిష్ఠుండ నాకుఁ
గర మనిష్ఠుం డట్లు గా నమ్ము మనుచు ఘరభజాల్ భవనోపకారై కమతులు
హరియు నర్జునుడు బ్ర యంబుతోఁ దగిలి యన్యోన్యహితభాషు లగుచుండునంత.

— శ్రీపది శ్రీకృష్ణనిలొఁ దనవరిభవంబు నెప్పి దుకఖండట. —

వ. అఖిలరాజలోకపరివృతుం డయి యున్న నారాయణునొద్దకు వచ్చి ద్రుపదరాజ
పుత్రి ముకుళితక రాంబుజ యయి నిన్ను నాదిప్రజాసర్గంబునఁ బ్రజాపతివని యనీ
తుం డయినదేవలుండును సత్యంబువలన యజ్ఞం బుద్ధరించుటజేసి నిత్యసత్య
మయుండ వయినయజ్ఞ పురుషుండ వని కశ్యపుండును శిరంబున దివంబును
బాదంబుల మేదినయును లోచనంబుల సూర్యుండును నవయవంబుల లోకంబు
లు నభివ్యాపించుటజేసి సర్వమయుండవని నారదుండును నక్షయజ్ఞాననిధివని
సర్వమునిముఖులును జెప్పిరి.

133

మధ్యాకర్. అని ననివృత్తు లై పుణ్యచరితు లై యాత్మ ప్రబోధ
వినిహితచిత్తు లై సర్వధర్మార్థవిదు లయి తృప్తిఁ
దనరెడురాజర్షివరులకును యోగధరులకు సాధు
జనులకు గతి నీవ నిత్యకారుణ్య సర్వశరణ్య.

134

వ. నీయంతేగకరణప్రవృత్తి కగోచరం దెద్దియు లే దయినను నాపడినపరాభవం
దెఱింగించెద.

135

నీ. పార్థివప్రభుఁ డైనపాండుమహీపతికోడల నయి యుద్ధకుశలు లయిన
పాండుతనూజులభార్యనై పూజ్యుండ వైన నీయనుజనై యధికశక్తిఁ
బరఁగుధృష్టద్యుమ్నుభగిని నై ధృతరాష్ట్రపట్టిచే సభఁ దల పట్టి యాడ్వఁ
బడి పాపకర్ముచేఁ బరిధాన మొలువంగఁ బడి దారుణం బైనపరిభవంబు

ఆ. పడితి నట్టినన్నుఁ బాండవులే సూచుచు, నుండి రొరులువోలె నుక్కు దక్కి
యాపగాతనూజుఁ డాదిగాఁ గలవృద్ధ, బంధుజనులు సూచి పలుక రయిరి. 136

క. శరణనినవారిఁ గరుణాకరు లయి రక్షించుపురుష కా రాన్వితులే
శరణని యఱచిన నానిం, పర భీమార్జునులబాహుబల మేమిటికిన్.

137

వ. భ్రాతృపుత్ర బంధుజనంబులు నాకుం గలిగియు లేనివా రయి రట్టియెడం గర్హం
డు నన్నుం జూచి నగియె.

138

ఆ. కర్ణునగవు లోకగర్హితుం డగుదుస్స, నేను చెయిదికంటె శిఖియపోలే

1 నెప్పి. 2 పాండవవీర్యుల భార్యనై పూజ్యుండు సైన నీ... నుండి దక్కఁగాని యెరుల
పోలే, నాపగాకనూజుఁ. 3 వారిం, పర భీమాద్భుతుల. 4 చెయ్యి.

నడరి నామనంబు నతిదారుణక్రియ, నేర్పు చున్నయది మహిధరుండ. 139
 తొల్లి వేదాధ్యయనంబు నేయుచు బాలకేళీవిసోదంబున నున్నకాలంబునఁ
 బ్రమాణకోటియందు సుప్తం డ్ఘనభీమసేను నంటఁ గట్టి గంగమడుపునం
 ద్రోపించియు విషంబుఁ బెట్టియు విషసర్పంతులం ²గఱపించియు జననీసహితు
 లైనయేవురను వారణావతంబున లక్కయిల్లు సొనిపి యందు దహనంబు
 బ్రయోగింపం బంచయు ననేకంబు లైనయపకారంబులు నేసి యిప్పుడు
 దుర్యోధనుం డధర్తద్యూతంబున రాజ్యంబు నవహరించి రాజలోకసమక్షంబు
 శం దమ్ము నిరాకృతులం జేసినను బరాక్రమపరాజ్ఞులు లైనపాండవులు
 నాపరిభవంబు నెట్లు దలిగెన. రని బాష్పధారాన్నపితపయోధర యయి పాణి
 వల్లవంబుల నయనసమ్మోహనంబు నేయు చున్నపాంచాలిం జూచి వాసుదేవుం
 డి ట్లనియె. 140

³తనుకుచు నున్నసీహృదయతాపనిమి త్తమునకా సురేంద్రనం
 దనువటుబాణపాతహతి. దధృతరాష్ట్ర బలంబు మృత్యుసా
 వనమున కేగుఁ జొచ్చిదియ తక్యము నావచనంబు దప్ప ది
 వ్యసనిధు లేడు నింకిన దివంబును రాత్రియు సంచలించినన్. 141

అనిన నద్దనుండు ద్రావడిం జూచి యి ట్లనియె. 142

ఈపురుషోత్తముండు మన కిందఱకుం గుశలంబు నేయుచుం
 బావకలంకవంకములఁ బాయఁగఁ జేయుటఁ జేసి దుర్బదో
 స్థితితత్తు సంహతి హతిం బరమార్థను పొందు నేల సం
 తాపము నికుఁ జేయఁగఁ ద్రిధామజయోన్నతి గల్గి యుండఁగన్. 143

అనిన ధృష్టద్యుమ్నుం డి ట్లనియె. 144

వినయవిహీనుల దుర్యోధ, ధనదుశ్శాసనులఁ బవనతనయుండు రాధా
 తనయుని నరుఁ డే గుంధజు, ననిఁ జంపుదు మేల వగవ నంబుజనేత్రా. 145

అని యందఱు ద్రుపదరాజపుత్రి నాశ్వాసించి నచ్యుతుండు ధర్మరాజున
 డి ట్లనియె. 146

వాగ్దరవతినుండియే యుయుధానువలన, ధారుణీశ యింతయు విని తత్తేణంబ
 మరుగుదెంచి యాపన్నుండ వైననిన్నుఁ, జూచి దుఃఖిభోవహతోమనస్కుండనైతి.

1 కాకృతి. 2 బట్టి గఱపించియు లాక్షగృహంబున నుండఁ బనిది యెవ్వ రెఱుంగకుండ
 నానలంబుఁ దని కొలపఁ బనిదియు నట్టిదుర్యోధనుం డిప్పు డధర్తద్యూతంబున. 3 తనదు
 . లేమఁ గ్రుంకిన. 4 బాపును నుండుటఁజేసి; బాచుచు నుండుటఁజేసి... శత్రు లాకవికలిం బరి
 థము పొంద నేల సం, తాపము నికు జేయఁగఁ ద్రిధామజయోన్నతి గల్గియుండఁగన్; శత్రునం
 హతిం బరమార్థముఁ బొంద నేల... పృథావిజయోన్నతి; విధాకృయోగము. 5 వినుమా
 య దుశ్శా, ననదుర్యోధనుం... నంబుజనేత్ర; నంబుజవదనా. 6 చేతనుండ నైతి.

వ. అయ్యవసరంబున నేను మీయొద్ద నుండమింజేసి యిట్టిదుర్వ్యసనంబు సంభవిల్లెం గావజుంబు లైనస్త్రీద్యూతమృగయాపానంబు లనునాలుగుదుర్వ్యసనంబులం బ్రవర్తిల్లు కుండఁ బ్రతిఘేధింపవలయు నందును విశేషంబుగా ¹ననర్థమూలం బయినద్యూతంబుఁ బరిహరింపనివాడు పాపం బగునని హేతుద్వయ్యంతంబులు సూపి కృష్ణద్రోణవిదురగాంగేయులం దోడుసేసికొని యాంబికేయు నొడంబఱిచి దుష్టద్యూతంబు సర్వప్రకారంబుల వారించు. 148

క. ²వలచి హితంబునఁ బథ్యముఁ, బలికనఁ జేకొననిధర్మబాహుళ్య నవివేకుల నిగ్రహింతు మీ కెగ్గులు మత్సాన్నిధ్యమున నగునె యెయ్యెడలన్.

—౧౧ కృష్ణుడు ధర్మరాజునకు సౌంధ కాఖ్యానంబు నెప్పుట. ౧౧—

వ. ఏను సముద్రతీరంబున సాల్వతోడం బది నెలలు యుద్ధంబుసేసి వానివధియించు పొంటె నక్కడ మసలితి నది గారణంబుగా మీకు దుర్వ్యసనావసరంబున నలబ్ధుని ధానుండ నయితి ననిన నది యెట్లని యుద్ధిష్ఠిరుం డడిగిన నాతనికి సౌంధకాఖ్యానంబు సవిస్తరంబుగాఁ గృష్ణుం డిట్లని చెప్పె నీయజ్ఞంబున నర్హునిమిత్రంబున ననహిష్టం డయినశిశుపాలుండు నాచేత నిహతుం డగుట విని వానితమ్ముండు సాల్వుం డనువాడు తద్వధప్రవర్తిత్రోధుం డయి కామగమనం బయినతనసౌంధకం బనునగరంబుతో సన్నద్ధుం డయి వచ్చి ద్వారవతీపురంబు నవరోధించి. 150

చ. ప్రతివరపాలకాలు శిశుపాలు బలాధికుఁ జంపి దర్పసంహితుఁ డగు చున్న ³వృష్ణిఖలుఁ డెక్కడ నెక్కడ నాతనిం జయొన్నతి వెలయంగఁ జంపెద రణంబున నంచు నలంఘ్యునిక్రమోర్జితుఁ డయి దాని చుట్టు విడిసెం జతురంగమహాబలంబుతోన్. 151

క. మే లగుతత్పుర⁴బాహ్యవి, శాలోద్ధానముల తాల సాల సరళ హింతాల తమాలావలి నిర్హాలితముగఁ జేసెఁ దచ్చమూసామజముల్. 152

వ. మఱి తృణజలధాన్యసమిత్యుద్ధంబయి ⁵శతశ్శ్రీముఖానేకయంత్రంబుల నలంఘ్యపరిఘాతాకారంబులను నపారబలరక్షితఘనకవాట చతుర్గోపురంబులను లబ్ధప్రభూతవేతన ప్రహృష్టపుష్టధృష్టవీరసుభటసంకులంబులను నపరిమితగజతురంగశతాంగంబులను బ్రదీప్తాలాతశాతశరచక్రతోమర పరశు పాశాంకుశ కూటంబులను వీరయోధారూఢవిశాలాట్టాలకంబులను నొప్పి పరుల కసాధ్యంబయినద్వారవతి భేదింపనేరక దానివెలిం బ్రపాచైత్యదేవాయతన వల్లీకం

1 నధర్మ. 2 వలచిన హితంబు బథ్యము... కెగ్గులుసేసిన ధార్మరాష్ట్రకుల నెయ్యెడలన్. 3 వీరవరుఁ డెక్కడ బో (వో) నగు నాతని న్నయొన్నతి...నశక్యవిక్ర. 4 మార్గవి. 5 శకశ్శ్రీ పరుమిన్ని శ్రమఖానేకయంత్రఘనకవాటంబు నలంఘ్య...ప్రతిపాలికనికాత...కూటంబులను విహరణోధారూఢ...దేవాయతనగుల్ల వల్లీ.

బులు వర్జించి సమతల ప్రదేశంబున నిబిడంబుగా శివరసన్నివేశంబు నేసి నిత్యంబు నుపద్రవంబు నేయుచున్న సౌంధ్యకవిజ్యంభణంబునకు 'సహింపక సమర సంరంభంబున సర్వాయుధసన్నద్ధులు'.

153

క. ఉద్యద్బులు గుమారులు, విద్యాధరసములు పురము వెలువడిరి రఠై

కోద్యములు చారుదేష్టుడు, బ్రద్యమ్ముడు సాంబుండును విశ్మజిహాసన్.

*మణిభూషణము. రామవిక్రముఁ డశేయుఁ డరాతిగజావలీ

సామజాహితుండు సాంబుండు సాల్యచమూపతిఁ

క్షేమవృద్ధి యనువాని నకృత్రిమసాహసో

ద్దాముఁ దాఁకె శరధారల. ధారుణి గప్పచున్.

155

క. జాంబవతేయు బృహద్విశిఖంబులకుఁ బెదర కెదిరి ఘనుఁ డేసె రణా

గ్రంబున నాతనిపై నవి, లంబితుఁ డై క్షేమవృద్ధి లక్షశరంబుల్.

156

వ. వానియేయునేర్చునకు సహింపక సాంబుండు జాంబూనదపుంఖంబు లయిన విశిఖంబులం దదీయరథాశ్వమర్చంబుల నేసిన నవి మర్తభేదవేదనలం దలరి యతివేగంబున రణంబు వెలువడ రథం బీడ్చుకొని సారథికి వశంబు గాక పఱచె నట్లు సాల్యచమూపతి సమరవిముఖుం డయిన.

157

స్వాగతము. వేగవంతుఁ డనువీరుండు సాంబుఁ, వేగవంతుఁ డయి వీరకును దాఁకె వేగబాణపదవీతతులఁ ది, గ్భాగముల్ విశిఖవంజరముల్ గాన్.

158

ఆ. సాంబుఁ బాయు మనుచుఁ జారుదేష్టుం డల్లి, వేగవంతుఁ దాఁకి వీరకుడ

వానిమస్తకంబు వ్రయ్యంగ వడి గదం, బొడిచె రుధిరవారిపూర మొలుక. 159

వ. ఇట్లు చారుదేష్టునిపూరగదాఘాతంబున వేగవంతుండు విగతజీవుం డయి నిర్భాత పాతభిన్న స్మృతిగిరిశిఖరంబునుంబోలె నేలఁ దెల్లినం జూచి విచింత్యుం డను వాఁ డవిచింత్యవిక్రముం డయి.

160

తే. చారుదేష్టువై గడువాఁడిశరము లేసె, నతఁడు కార్తుకహస్తుఁడై యక్షణంబు వానిపై నభిఘంత్రించి వహ్నిబాణ, మేసె నుగ్రస్ఫులింగంబు నెసఁగఁ జదల.

క. అనలాస్త్ర మట్లు వక్షముఁ గొనిన విచింత్యుండు గొలాలె గుతలం బద్రువఁ ఘను వానిఁజూచి హాహా,స్వనము లెసఁగ సాల్వసేన సంక్షోభించెన్.

162

వ. సాల్వండు నిజనేనాసంక్షోభం బుడిచి సర్వాయుధసనాథం బయినరథం బెక్కి యాదవకుమారవాహినిపయి నెత్తి యేయుచు వ్రేయుచుం బొడుచుచుఁ బ్రతి

1 నోవక సంరంభంబున సమరసన్నద్ధులై. 2 జగీషక. 3 దివ్యక. *ఈమణిభూషణవృత్తము ఒక ప్రతియందు యుత్పలమాలికాయున్నది. ఉ. 'ఆహవవిక్రముండును నశేయుఁ డరాతిగజావలీనమా, జాహితుఁ డైనరాముండును సాల్యచమూపతి క్షేమవృద్ధియుఁ, ఆహవశీలి దాఁకి మహార్ణవవీరులభంగి నదృశ్యో, తానానమేతు లై కదఁగి నైస్యము వెక్కినమంది చూడఁగాఁ.' 4 కెదర. 5 శరంబుల నేర్చునోరి వీర నెదిర్చు...ది, గ్భాగ మెల్ల శర. 7 నలస్ఫులింగం.

- బలంబునెల్ల నాయుధమయంబుఁగాఁ జేయుచున్న వాని కలిగి. 163
- నీ. హంసవర్గోత్తమహాయములఁ బూనినరథ మెక్కి కాంచనరమ్యయష్టి
సంభృతమకరధ్వజం బొప్ప బద్ధగోధాంగుళిత్రాణుఁడై యతులకాత
సాయకావలిఁజేసి సాల్వుఁ బిట్టచు వానిమీఁదఁ బ్రద్యుమ్నుఁ డమేయబాణ
వర్షంబు గురిసిన వాఁడును వానిపైఁ గడువాఁడిబాణముల్ గడఁగి యేనె
ఆ. నధికపీరు లయినయయ్యిద్దఱకు నస్త్ర, కోవిదులకుఁ బోరు ఘోర మయ్యెఁ
1 దద్ద భయము వొంది తద్వారకాపురి, సౌభకమున జనులు సంభ్రమింప. 164
- క. అనిమొన సాల్వుఁడు ప్రద్యుమ్నునికాతశరాలివిధమర్తుం డయి పై
ల్పున మూర్ఖువోయి పడియెం, దనరథముపయికి. ధరిత్రి దల్లడపడఁగన్. 165
- ఉ. అంతన మూర్ఖుడేటి కలుపానలది ప్రముఖుండు సౌంభకం
డంతకడండదారుణము లైనశరంబుల రాక్తి జేయు ది
గ్ధంతిబలాఘ్న నేయుడు సతండును మూర్ఖితుఁ డయ్యె వాని సం
భ్రాంతిఁ దదియసారథి యపాస్తరణాంతరుఁ జేసెఁ జెచ్చెరన్. 166
- వ. ఇట్లు మూర్ఖితుం డయినప్రద్యుమ్నుం దోడ్కొని చని రణింబునకు దూరం
బుగా నరదంబు నిలిపికొని దారుకసుతుండున్నంత నొక్కింతప్రాద్దునకు మూర్ఖ
డేరి ప్రద్యుమ్నుండు సూతున కిట్లనియె. 167
- క. ఘోరాహవరంగమునకు, దూరముగా నన్ను నిట్లు దోడ్కొని తేరక
దారకసుత నీ కుచితమె, వీరారంభంబు సూచి వెఱచితె చెపుమా. 168
- వ. మఱియు సారథిం జూచి విహ్వలమానసుం డయి యిట్లనియె 169
- క. సమరవిముఖత్వమును రణ, విముఖులఁ జంపుటయు శరణు వేడిన రక్షిం
పమియును యాదవవంశో, త్రములం దివి గలవె చెపుమ దారకతనయా. 170
- క. విక్రమము విడిచి సమరా, పక్రాంతుఁడ నయిన నన్ను బలదేవుఁడునుం
జక్రధరసుతులు ననుజులు, నక్రూరాదులును నేమి యని నగరె సభన్. 171
- వ. చెట్ట నేసి తింక నయినఁ జెచ్చెర సాంబచారుడేఘు లున్నచోటికి సాల్వాభి
ముఖంబుగా రథంబు వఱపు వనిన సారథి యిట్లనియె. 172
- క. రథి కిప్పు గానియెడ సారథి ధృతి మెయిఁ గావ వలయు రథియను దత్సా
రథిఁ గావ వలయు రథిసా, రథులు పరస్పరశరీరరక్షకు లగుటన్. 173
- ఆ. సాల్వబాణవిగతసంజ్ఞుఁడ వైనని, నిట్లు దెచ్చితిని సహింప వలయు
నారథాశ్వముల ఘనస్యందనము నిదె, చూడు మనుచు సూతసూనుఁ డపుడు
- వ. సవ్యాపసవ్యచిత్రమండలగతుల నాక్షిణంబ సాల్వునకు నప్రదక్షిణంబుగా
రథంబు వఱపిన దాని సహింపక సాల్వుండు మూఁడమ్ముల సారథినేసి మఱియు

1 తనిది భయము. 2 వదనందై. 3 తు గవి గలవె. 4 కెచ్చెయి గావ...వలయు సారథి
రథులు. 5 నత్తుండ...సహింపు దీని.

రాక్షసమాయ ననేకశరంబులు ప్రద్యుమ్నుపై నేసిన. 175

క. అమాయాశరములు భ, గ్నములు గాఁ జేసి తన్ముఖమ్మునఁ దద్య
క్షుమ్మున నొక్కట ¹ బ్రహ్మోస్త్రమ్మును బ్రద్యుమ్నుఁ డేసె దాక్షణభంగిన్. 176

వ. ఇట్లు బ్రహ్మోస్త్రపీడితుం డయి సాల్వండు మూర్ఖువోయి రథంబునఁ బడిన
వాని వెండియు నొక్కదివ్యబాణంబున నేయ సముకట్టిన సంతరితుంబున హాహా
రవంబు లెసఁగె నంత దేవగణప్రేరితు లయిన నారద² మారుతులు ప్రద్యుమ్ను
చాలికి వచ్చి యిట్లనిరి. 177

తే. వీఁడు నీచేత వధ్యుండు గాఁడు మిన్న
కేయ కుండుము వీని వారాయణుండు
మొనసి వధియించు నన పల్కె వనజగర్భుఁ
డనినఁ బ్రద్యుమ్నుఁ డేయక యనఘుఁ డుండె. 178

— సాల్వండు ప్రద్యుమ్నునిచే బాధితుం డై మరలి పోవుట. —

వ. అంత సాల్వండును నివృత్తుండయి ద్వారకాపురియవరోధంబుడిగి తనసౌంధకం
బెక్కి క్రమ్మటి చనియె నంత నీయజ్ఞంబు నిర్వృత్తం బయిన నే నరిగి బలభగ్నీ
కృతపాదపవనంబులదాని ననభిజ్ఞాతద్వారదేశంబులదాని నస్వాధ్యాయస్వాహా
కారస్వధాకారమహీసురాగారం బయినదాని నవేతభూషణ యోషిజ్ఞసంబుల
దాని ద్వారవతిం జూచి యాహుకాత్తజవలన సంతవృత్తాంతంబును నెఱింగి
సాల్వం జంపికాని యుష్పరంబు సొర నొల్ల నని నిశ్చయించి దీని నప్రమాదుల
రై రక్షించుకొని యుండుండని బలదేవాదులం బంచి యప్పుడ ప్రయాణభేరి
సజవంబించి కృతస్త్రైవచనపురోహిత ప్రముఖబ్రాహ్మణవరులకు సమస్కరించి
శై బ్యసుగ్రీవంబు లనువాహంబులం బూనినదివ్యరథం బెక్కి. 179

అ. పాంచజన్యరవముఁ బంచషహశబ్ద, రవముఁ జెలఁగె దిశలు నెవ్వుడువడఁగ
నొలసి జనులదీవనలు వించె రమ్య మై, గరుడకేతనంబు గ్రాలెఁ జదల. 180

వ. ఆ ట్లసంఖ్యాతచతురంగనైన్యంబులతో నరిగి గిరి వన సరోవర సరిద్దేశంబులు
గడచి ³ మూర్తికావతదేశంబున కరుగునంతకు మందర సాల్వండు సౌంధకా
రూఢుం డయి సముద్రకుక్షిదేశంబునకుం బోయిన. 181

క. ఏనుఁగు వానిపిలుందన, మానక చని తచ్చమాసమాజముతోడ
భూనాథ రణము నేసితి, నానానిశితాస్త్రవర్షణోవాస్త్రముగన్. 182

క. వీరు లిగుసాల్వయోధుల, నారాచావళులు గప్పె నారథముపయ్య
సారథిఁ దురుంగములవయి, చారుధ్వజ యష్ట్రవయి నసంఖ్యాతముగన్. 183

వ. వాని నెల్ల నస్త్రదీయగోచరంబులు గాకుండ ననేకాయుతశరంబు లేసి సాల్వ

1 బ్రహ్మోస్త్రమున. 2 వీర్యులు ; మాతులు. 3 శర్మరావకదేశమున ; వార్తకా
దేశమున. 4 వ్యాకమునన్. 5 సాధిమీఁదఁ దురుంగము, చారుధ్వజతలవయి.

- నైస్యంబుతో మహాయుద్ధంబు సేసిన. 184
- మ. అవసీనాథ తథావావాంతరమునం దస్తత్కరాకృష్టశా
ర్ణవినిర్ముక్తనిశాతసాయకశతాగ్రచ్ఛిన్న మై దైత్యదా
నవదేహప్రకరంబు వాతవిధుతార్ణగిపూర్ణసంఘూర్ణతా
ర్ణవకుక్షిం బడియెం గపిప్రవరసైన్యక్షిప్తశైలాకృతిన్. 185
- చ. ఘనతరదైత్యదానవనికాయక శేబరపాతఘట్టనం
దనరి యుగాంత్యకాలచలితంబునుబోలె బయోధి మ్రోసె న
వ్వనధిరవంబుకంటె ననివారిత మై చెలఁగెన్ మదీయవా
హిని భటసింహనాద హయహేషిత సింధురబృంహిత ధ్వనుల్. 186
- వ. అట్టిమదీయసేనోత్సాహంబును నిజసేనాక్షీణతయుంజూచి సహింపక సాల్వండు
వెండియు సౌంభకారూఢుం డయి నాతో మాయాయుద్ధంబు సేయ సమకట్టి.
- సీ. పరశు పా శాంకుశ కరవాల శూల ముద్గరములు చామీఁదఁ దెరలఁ గురిసె
నేనును గడఁగి యద్ధానపుశస్త్రముల్ వాయంగఁ జేసితి మాయఁజేసి
వెఱవక సాల్వండు వెండియు నామీఁదఁ బరువశిలావృష్టిఁ గురిసె వరుస
నమరఁ దమశస్త్రకాశములతో దుర్దిన సుదినశీతోష్ణముల్ గదియఁజేసి
- ఆ. దితినుతాధముండు శతసూర్యశతచంద్ర, శతసహస్రవిష్ణుతతులు వెలుంగ
గగనతలము సేసెఁ బగ లిది రే యిది, యని యెఱుంగ నయితి మనములోన.
- క. మనుజేంద్ర సర్వమాయా, పనోదనం బయినయగ్ని బాణంబున న
ద్ధనుజవినిర్మితమాయా, వినివర్తనఁ జేసితిని సవిస్తయమతి నై. 189
- వ. అట్టియవసరంబున ద్వారపతినుండి యాహుకప్రేషితుం డయి యొక్కఁడుం డతి
త్వరితగతిం బఱిలెంచి సాల్వుచేత నక్కడ వసుదేవుండు పట్టువడియె నీ వెవ్వని
తోడం గయ్యంబు సేసెడు క్రవ్వుటి చని పురంబు రక్షించుకొను మనిన విని
యదఁపడి మహాబలపరాక్రము లయినబలదేవాదులు రక్షించుకొని యుండ
వసుదేవుఁ డేల పట్టువడు నిది పోల దని సంశయించుచు విమనస్కుండ నయి
యుండు సంత. 190
- సీ. పుణ్యకర్తంబులు వొలిసిన నుర్వికి నేతెంచునట్టియయాలివోలె
భూషణదీప్తులు వొలియంగ వివృతకేశాంబరుం డయి సౌంభకంబువలనఁ
బఱిలెంచువసుదేవుఁ బాఁనిశాచరబలవీడ్యమాను దవ్వలన కాంచి
యత్యంతమోహాశోకాంధుండ నయిననాహస్తంబువలన విస్త్రస్త మయ్యె
- ఆ. శార్ఙ్గమప్రియావసన్న దేహుండ నై, యుడిగి రథముమీఁదఁ బడితి నేను
దానిఁ జూచి భయము దగిలి మత్తైన్యంబు, దల్లడిల్లి యులిసెఁ బెల్లరేఁగి.

- వ. అంత నెంతయుం బ్రొద్దునకుఁ దెలిసి సాల్వసౌంభకంబున వసుదేవుం గానక
దాని మాయఁగా నెఱింగి పడంపడి మాయావి యయినసాల్వం జూచి వాని
పయి నలిగి యే నేసిన నయ్యస్థురయు సౌంభకంబు నదృశ్యం బగుటయు. 192
- క. అసురులయాశ్రోశధ్వను, లెసఁగెం బదిదిశల నంత నేనును దద్రా
క్షుసులః గతాసులః జేసితి, బ్రసభంబున శబ్దభేదిబాణప్రతతిన్. 193
- వ. అంత సాల్వండును దనసౌంభకంబుఁ బ్రాక్ష్యోతిషంబుఁ జేసి తానును ¹దానవుం
డయి పర్వతవర్షంబు నావయిం గురిసిన 194
- ఆ. పరుషవిషనుభూరిపాషాణభీషణ, గిరులు వచ్చి నన్నుఁ దెరలఁ గల్ప
వజ్రబాణ మేసి వాని నన్నింటిని, బాచి యున్ననన్నుఁ జూచి యపుడు 195
- క. దారుకుఁ డి ట్లనియె మహా, వీరు నుపేక్షింపఁ దగునె వీనిని మాయా
ప్రారంభు నుపేక్షింప ర,పారపరాక్రములు పోర ²బలియుండు వీనిన్ 196
- వ. అనిన వానిపలుకులు విని యలిగి యనలజ్వాలాకంఠం బయి ప్రతికూలరాక్షస
యక్ష గంధర్వ దైత్య దానవభస్మసాత్కరణదారుణం బయినచక్రంబు నభి
మంత్రించి సౌంభకంబుపయి వైచిన నని యుగాంతకాలపరివేషభీషణంబయిన
రవిమండలంబునుంబోలె గగనంబునం బఱచి సౌంభకమధ్యంబునం బడిన 197
- చ. తడయక ఘోరదర్శనసుదర్శనపావకుచే దహింపఁగాఁ
బడి పరమేశ్వరోగ్రశరపావకదగ్ధపురత్రయాభ మై
యెడరి ధరిత్రిమీఁదఁ బడియెం జెడి సౌంభక మంత సాల్వండుం
బడియె మదీయచక్రచటుపాతరయంబున రెండువ్రయ్యై. 198

— ౧౦ పాండవులు దైవకవనంబునకు వచ్చి యుండుట. —

- వ. అని యిట్లు సాల్వం దనచంపిన విధంబు నెప్పి చక్రధరుండు పాండవుల వీ
డ్కిని సుభద్రాభీమన్యులం గాంచనరథం బెక్కించుకొనితోడ్కిని ద్వారవతి
కరిగె ధృష్టద్యుమ్నుండును బ్రతివింధ్యాదు లయినద్రౌపదేయులం దోడ్కిని
ద్రుపదుపురంబునకుం జనియె నిట పాండవులును రథంబులెక్కి యానుధం
బులు ధరియించి యింద్రసేనాదిమూలభృత్యులిరువదండ్రు ముందటరా ననేకస
హస్రబ్రాహ్మణపరులతో దైవతవనంబున కరిగి రంత ధర్మరాజు తమ్ముల కి ట్లనియె.
- మధ్యాహ్నం. ఇది మహోగ్రాటవి సింహశరభోరగేంద్రశార్దూల
మదగజాకీర్ణంబు దీనిలోన నేమఱ కుండ వలయు
నదియునుంగాక వరప్రయోగమాయలు గల వెఱిఁగి
మది నుండునని యన్న నన్న కి ట్లను మఘవనందనుడు. 200

1 దానవుం డయి శిలాకల్పపలాపిశలతాగుల్పవల్లీకమహాపాదపం బగు పర్వతవర్షంబు.

2 బ్రాహ్మకు (వీనిన్) నయనన్.

- వ. బ్రహ్మవిదు లయినతపోధనబ్రాహ్మణులును వృద్ధులు నఖిలలోకద్వారంబుల
నప్రతిహతు లయిననారదదై వ్యపాయనాదిమునివరులు నీచేత నుపాసితు లయి
నీకుశలంబ కోరు చుండుదురు భవత్ప్రతాపం బెల్లవారిని రక్షించు నివ్వనంబు
సకలకాల కుసుమ ఫలధరిత వనస్పతి శాఖాశిఖారూఢమయూరకీరకోకిలాభాస
మధురంబును బక బలాక కోక కారండవ సారస రమ్య మధుకర సౌమ్యసరో
వరసంకులంబును విమలశీతలజలప్రవాహనదీశోభితంబును మహర్షిగణసేవితం
బును నై యొప్పుచున్నయది యిందుండుదమని లలిత¹లతావితానాదిరమణీ
యంబు లయినవృక్షమూలంబుల నేవురు వేటువేలు నివాసంబులు నేసి నియ
తాత్తు లయి యిష్టంబున దేవపితృకార్యంబులు నేయుచుం దమ్ముఁ జూడ వచ్చిన
మహామునులకు బ్రాహ్మణులకు మనగిప్రియంబు లయిన యాహారంబులు వెట్టు
చు దై వ్యితవనంబున నుండు సంత. 201
- క. పాండవులకడకు ధర్మవిదుండు తపోదహనదగ్ధదురితౌఘుండు మా
ర్కండేయుం డనుమునినా, ఘం డంతేవాసిగణముతోఁ జనుదెంచెన్. 202
- వ. ఇట్లు వచ్చి వారలచేత నర్పితం డయి వనవాసక్షేత్రదుగ్ధఖితు లయినపాండవు
లను ద్రావడిం జూచి యమూర్కండేయుం డిట్లనియె. 203
- సీ. పితృవిదేశస్తునఁ బృథివీశ్వరత్వంబు విడిచి సానుజుఁడై పవిత్రచరిత
జానకీ దోడ్కొని చని వనంబున నున్నరఘుకులనందను రాముఁ దొల్లి
జూచితి నివుడు భూసురవంశపోషకు సాధుజనస్తుత్య సత్యధర్మ
నిత్య ధర్మజు రమణీయకీర్తిప్రియు శమవంతుఁ జూచితి సగర భరత
ఆ. నల యమాతి వైన్య నాభాగు లాదిగ, నాదిరాజు లెల్ల సధికధర్మ
సత్యయు క్తిజేసి సకలలోకంబులు, వడసి భాగధేయభాగు లయిరి. 204
- వ. సాపసౌబలప్రయుక్తుం డయినధార్తరాష్ట్రునట్లు ధర్మపు దప్పిన వా రెవ్వరును
లేరు మీరు ధర్మనిత్యులగు సత్యవతులగు గావున మీ కిష్టసిద్ధి యగు నని
మార్కండేయుం డరిగిన నవరసంధ్యోపాసనాసీనుం డయినధర్మరాజును సా
యంహోమార్గప్రజ్వలితజ్వలనంబు లయినయనేకసహస్రబ్రాహ్మణాగ్నిహోత్రం
బులం జూచి బకదాల్పుల డనుమహాముని యిట్లనియె. 205
- ఉ. భూమిసురోత్తముల్ ప్రకృతిపుణ్యోపిధాయులు వీరు ఋగ్వజు
స్సామపరాయణుల్ పరమసాధుచరిత్రులు మీకు సంతత
ప్రేమమునకా శుభోన్నతులు వెంచుచు నుండుటజేసి సద్గుణో
ద్దామ మరణ్యవాస విడి దద్దయు నొప్పెడు మాకుఁ జూడఁగన్. 206
- వ. బ్రాహ్మణానుగ్రహంబునజేసి తొల్లి వైరోచనాదు లనేకకాలంబు లక్షయలక్ష్మీ
విభవులయి సముద్ర నేమిభూచక్రంబు రక్షించిరి యనిలసహాయుం డయినయగ్ని
దేవుం డరణ్యంబులు దహించునట్లు బ్రాహ్మణసహాయుం డయినమహీశుండు

శత్రువర్గంబు నిశ్శేషంబునయు వినీతుం డయి విప్రులచేత ననుకూసితుం డయిన రాజునకు నలబ్ధలాభాదిత్రితేయంబు సంపన్నం బగు బ్రాహ్మణరహితుం డయి ధర్మహీనుం డయినరాజును బ్రజ వలవద్దు బ్రజానురాగంబు లేనివానికి రాజ్యంబు సుస్థిరంబు గానేరదు మీరు బ్రాహ్మణప్రియులగు ధర్మనిత్యుల రెప్పుడును మీ కభ్యుదయం బగు నని బకదాల్చుట డరిగిన బాంధవులుం దమయి ప్తంబున నుండి దుగ్ధభోజనమనంబు లయినకథలు నెప్పుకొను చున్నయవసరంబున ద్రాపది ధర్మరాజున కిట్లనియె.

207

— శ్రీ పదీధర్మరాజుల సంవాదము. —

- ఆ. వృద్ధ గొడుకుఁలుకు విని శ్రీకూరుఁ డై పాప, బుద్ధిజేసి మిమ్ము భూతలంబు వెలువరించి రాజ్యవిభవంబు గొని యిప్పు, డలుక నెడి సుచిత్తుఁ డయ్యెనొక్కొ.
- ఆ. అద్దురాత్మహృదయ మది యయగివాహణ, నిష్ఠురంబు ధర్మనిధుల మిమ్ము నట్లు గొడుకు తెగ్గు లాడంగఁ బోయిన, ¹వల దనండ కలహవాంఛజేసి. 209
- సీ. విమలహర్ష్యంబుల వివరించువారలఁ బ్రియ²పఃహ్లాసనశయనరతులఁ జందనాగురులిప్తచారుసర్వాంగుల నతనరనాథసేవితల విమ్ము వనమునఁ గ్రుమ్మరువారిఁ గాఁ గుశబృశీశయనాభిరతులఁగా నియతరూక్ష భూరేణుధూసరిభూతవిగ్రహులఁ గా ద్రుతవన్యమృగనిషేవితలఁ గాఁగ
- ఆ. నిట్లు సూచి చూచి యే నెట్లు చిత్తోప, శాంతి సేయుదాన సకలభోగ విషయవిరతిఁ జేసి విధియును ధృతరాష్ట్ర, నట్లు మీకు నహితుఁడయ్యెనొక్కొ.
- క. భవదాజ్ఞానిగళంబునఁ, దవిలి పరాక్రమము విడిచి ధరణీశ్వర నీ యవరజు లిడుమలఁ బడి కడుఁ, జివికిరి చెఱఁ బడినసేంహశిశువులభంగిన్. 211
- ఆ. పరనరేంద్రమగుటపద్ద రాగద్యుతి, నరుణ మగుభవత్పదాబ్జయుగము ³పరుషదారుశిలలపై నిప్పు డరుగుట, నరుణ మయ్యెఁ బర్యవృత్తాంతరముల. 212
- క. అనవరతసౌఖ్యసంపదఁ, బెను పొందుచు నుండుమీకు భీకరకాంతా రనివాసాయాసంబుల, ననఘా యిబ్బంగి నవయ నలమట వొడమెన్. 213
- వ. నిత్యంబునుం బడివేవురు బ్రాహ్మణులు బ్రహ్మవిదులు ⁴బసిండితల్లిగల నిష్టాన్నం బులు గుడిచి తృప్తు లయినం దద్భుక్తశేషం బుపయోగించు చున్ననీకు వన్యమృగాఫలాశనంబు లుపయోగించుచు నన్యులయందుఁ గ్రోధంబు విడిచి యునికి యుచితంబు గాదు. 214
- సీ. పదివేలగజముల బలమున విలసిల్లు ననిలసుతుండు గాఱడవిలోనఁ

1 నధిష్ఠితుం డయిన ; ననుష్ఠితుం డయిన ; వినీతుం డయిన ; శక్తితుం డయిన రాజునకు నలబ్ధలాభాదిత్రితేయంబు... ప్రజ వాంఛదు...రుచిరంబు గానేరదు. 2 బాప బుద్ధి యై, పాద లి యిట్లు మిమ్ము; కూర హృదయుం డై, నీతిహాలి మిమ్ము. 3 వలవనండ, 4 మహాహ్లాసనశయన. 5 పరుషధాతు. 6 బసిండి శబ్దయల; బసిండి పల్లెరంబుల.

- గ్రుమ్మరి కాయలుఁ గూరలుఁ దిని పేదవడినఁ జూచియు దీర్ఘబాహుయుగళుఁ
 డయ్యును బాహుసహస్రంబు గలిగినయగ్రునుకంటె బలాఘ్నఁ డగుచు
 నేకవేగంబున నేనమ్ము లొక్కయ మ్మేసినవిధమున నేయ నేర్పు
- ఆ. నర్జునుండు వనమృగావలిఁ గలిసి¹యి, ట్లున్నఁ జూచియును సుఖోచితాత్ము
 లైనకవలు దీను లై యున్నఁ జూచియు, నుపశమంబుఁ దాల్చి యుండఁదగునె.
- వ. త్తమయును దేజంబును నయ్యయికాలంబులఁ బ్రయోగింప నేరనిరాజునకుం
 బ్రజానురాగప్రతాపంబులు లే వనునీయర్థం బితిహాసంబున వినంబడు త్తమా²తే
 జంబులలోన నెయ్యదివిశేషంబు దానిన నిర్ణయించి చెప్పుమని బలీంద్రుండు దొ
 ల్లి తనపితామహుం డయినప్రహ్లాదు నడిగిన నాతండు బలీంద్రున కిట్లనియె.
- ఆ. ¹త్తమయ తాల్చియుండఁజన దెల్లప్రాద్దుఁ దేజంబ తాల్చి యుండఁజనదు పతికి
 సంతతత్తముండు సంతతతేజండు, నగుట దోష మందు రనఘమతులు. 217
- వ. ఎ ట్లనిన నిత్యత్తమాన్వితం డయినవానికి భృత్యులు వెఱినక యవమానంబు
 నేయుదు రర్థంబులయం దధిక్వతు లయినవారలు ధనంబు లవహరించి దర్పంబు
 సూపుదురు మఱి నిత్యతేజోధికుం డైనవాఁ డతిక్రూరదండంబున సర్వజ్ఞసం
 తాపంబు నేయుచు గృహగతం బైనసర్పంబునుంబోలె నెప్పుడు నుద్వేగకరుం
 డగుం గావునఁ గాలోచితంబులుగా త్తమా²తేజంబులు గల్పించునది యథాకా
 లకల్పితత్తమా²తేజం డైనవానికి నుభయలోకసిద్ధి యగు నని బలీంద్రప్రహ్లాద
 సంవాదంబు నెప్పి వెండియు ద్రావది యి ట్లనియె. 218
- తే. ²అది నపరాధ మొక్కటి యైన నదియు
 నల్పమైనచు త్తమియించు నదియుఁగాక
 చెనసి యపరాధములు పెక్కునేయు చున్న
 పాపకారవృత్తులకు సహింపంగ నేల. 219
- క. ఇది తేజంబున కవసర, ముదితక్రోధుండ వగుమ యొక్కించుక దు
 ర్షదు లగునుయోధనాదుల, నదయుల వధియింతు రుగ్రు లై ³నీతమ్ముల్. 220
- వ. అనిన ధర్మరా జి ట్లనియె. 221
- సీ క్రోధంబు పాపంబు క్రోధంబుననచేసి యగుఁ జువ్వె ధర్మకామార్థహాని
 గడుఁ గ్రోధి గర్జంబు గానండు క్రుద్ధుండు గురునైన నిందించుఁ గ్రుద్ధుఁ డైన
 వాఁ డవధ్యుల నైన వధియించు మఱియాత్మఘాతంబు నేయంగఁగడఁగుఁ గ్రుద్ధుఁ
 డస్తావృత్తులకు ధర్మానుబంధుల కిట్టిక్రోధంబు దాల్చుట గుణమె చెవుమ
-
- 1 త్తమయుఁ దేజంబును నమమైన నగు (నమమైన దగు) గాని, త్తమయఁ దాల్చి యుండఁజన
 దు పతికి...నంతతతేజఁ డై, యునికి పాపమందు. 2 అరయ నపరాధ మొక్కటి యైన నల్ప,
 మైన శమియించు నది గాక యలయ కిప్పుడు; అధిన యపరాధ మొక్కండ యైన నదియొ.
 3 నీ యనుజాల్.

ఆ. యెఱుక గలమహాత్ముఁ డెఱుక యజ్జలముల, నార్పుఁ గ్రోధ మనుమహానలంబు
గ్రోధవర్జితుండు గుఱుకొని తేజంబు, దాల్పు దేశకాలతత్త్వ మెఱిగి. 222

క. తమ గలవానికి బృధ్వీ, సము సకు నిత్యంబు ¹విజయసంసిద్ధి యగుక
తమ యైనవానిభుజవి, క్రమము గడుక ²మెయి సర్వకార్యతమ మై. 223

వ. తేజఃప్రభవంబు లైన యమర్ష దాక్షిణ్య శౌర్య శీఘ్రత్వంబు లనునాలుగు
గుణంబులు తమవంతునంద వీర్యవంతంబు లగుఁ దొల్లి కశ్యపగీత లైన
గాథలయం దీయర్థంబు వినంబడు వినుము వేదంబులు యజ్ఞంబులు శౌచంబు
ను సత్యంబును విద్యయు ధర్మపు సచరాచరం బయినజగ వంతయు తమ
యంద నిలిచినవి తపస్సాస్త్విభ్యామయజ్ఞకర్తలయు బ్రహ్మవిదులయుం బడయు
పుణ్యగతులు తమవంతులు వడయుదు రదియునుంగాక కృష్ణద్వైపాయన
భీష్మ విదుర కృప ద్రోణ సంజయప్రభృతులు నాయుపశమంబ కీర్తింతు రుప
శమహీనుం డయినదుర్యోధనుకారణంబున ధార్తరాష్ట్రుల కెల్లం బ్రళయం
బగు ననిన ద్రాపది వెండియు నిట్లనియె. 224

మధ్యాహ్నం. తమయంద చిత్తంబు నిల్పి నిర్గతకల్మషబుద్ధిఁ
గ్రమమున ధర్మపు నంద వర్తిల్లు కరుణాత్మ నిన్ను
నమరంగ ధర్మపు ³రక్షించుఁ బ్రీతి నని శత్రు లందు
సమబుద్ధి సేయంగఁ జనునె నీకు నజాతశత్రుండ. 225

ఆ. ధర్మదురు లైనధార్తరాష్ట్రులయం ద, ధర్మ వేమి సేయు ధరణినాథ
నికృతిఁబరులయందు నికృతి సేయనివారు, వారినికృతిఁజేసి వధ్యు లండు. 226

క. ఆర్యులకు విహీనతయు న, నార్యుల కున్నతయుఁ జేసి యవినీతుండ వై
కార్యము దప్పితి నీకు న, నార్యులు చుట్టములె యార్యు ⁴లరులె విభాతా.

వ. అని విభాతృని ధర్మపు నాక్షేపించుద్రాపదిం జూచి ధర్మరా జిట్లనియె నాస్తి
కులయెట్లు ధర్మాభిశంకిని వై దైవదూషణంబు సేసెడు శిష్టచరితం బయిన
ధర్మంబు ⁵సద్ధిక్షేపించు చున్నదుర్మతికిం బ్రాయశ్చిత్తంబు లేదు ధర్మపు దష్టక
నిత్యులై జీవించు చున్నమైత్రేయ మార్కండేయ వ్యాస వసిష్ఠ నారదప్రభృ
తులం బరమయోగధరులం బ్రత్యక్షంబ చూచెదము వీ రెల్ల నన్ను ధర్మవరుం
డని మన్నింతు రన్య లన్యాయంబు సేసి రనియు నేనేల ధర్మపు దష్టదు. 228

క. ధీరమతియుక్తిఁ జేసి వి,చారింపంగ నిక్కువంబు సర్వజనస్పృ
హారోహణసోపానం, బారంగ ధర్మంబ చూచె యతిరవ్యం బై. 229

వ. తపస్సాస్త్విభ్యామయజ్ఞాచర్యదానధర్మయజ్ఞంబు లనుపుణ్యకర్తంబు లఫలంబు
లగు నేని వీని నేల ⁶ముఱిగణంబులు నేవింతురు నీజన్మంబును ధృష్టద్యుమ్ను

1 ధర్మసంసిద్ధి యగుక. 2 రక్షించుచున్న...నమబుద్ధిఁ జేసిన నగునె నీకు. 3 అన్యత
చెప్పుమా. 4 శంకించు చున్న; నతికమించు చున్న. 5 దేవర్షి గణంబులు. 6

జన్మంబును బుణ్యకర్తఫలసద్భావంబునకు నిదర్శనంబులు గావె మఱి పుణ్య
ఫలంబులు గలయట్ల పాపఫలంబులును గలవు తొల్లి బ్రహ్మ దనపుత్తుల
కుం గర్తఫలసద్భావంబు నెప్పె నందుఁ గశ్యపుండు ధర్మప్రబోధనంబునం
జేసి పుణ్యఫలప్రాప్తుండయ్యె విధాతృనియోగంబునం బుణ్యపాపఫలంబు సంప్రా
ప్తంబగు విధాతృననుగ్రహంబుననకాదె పుణ్యకర్తంబులు ప్రవర్తించి ¹మర్త్య
లమర్త్యత్వంబును బొందుదు రనిన విని ద్రాపది యిట్లనియె. 230

ఆ. కర్తఫలము లేదు కర్తఫలాప్తికీ, గారణంబు విధియుఁ గా దనంగ
నంత యెఱుక లేనే యార్త నై విధిచెయ్యి, కలసి పలికితిం బ్రియంబు దప్పి.

ఆ. వేదశాస్త్రములును విధివిధానములును, నప్రమాణ మనుదురాత్మకులకుఁ
బుణ్యగతులు లేమి భూనాథ యెఱుంగని, దానఁ గాను ధర్మతత్వయుక్తి. 232

వ. తొల్లి నీతిమంతు లయినబ్రాహ్మణులు మదీయజనకునకుం జెప్పంగ వింటి నెఱుక
గలవారికిం గర్తంబు గర్తవ్యంబు గర్తరహితు లయి స్థావరంబులయట్లు జనులు
జీవింప నేర రత్నఫలంబు నైనను గర్తంబుఁ బ్రవర్తించు చున్నవారిం
జూచెదము దైవమానుషంబులు గర్తఫలప్రాప్తికి నిమిత్తంబులు పురుషుండు
మనంబున నర్థసిద్ధి నిశ్చయించి కర్తంబునందుఁ గృతోత్సాహుండు గావలయు
నట్టివానికి దైవంబు సహాయం బయి కర్తసిద్ధి గావించు. 233

మధ్యాక్ష్మర. తిలలందుఁ దైలంబు గావ్యములయందుఁ దిరముగా నగ్ని
గలుగు తెఱిగి యుపాయపూర్వమునఁ గడఁగి తత్పిత్తి
యలయక యుత్సాహపంతుండు వడయు నట్లనుత్సాహ
మొలసి దైవపరుఁ డిది వడయంగను నోపునె యెందు. 234

మధ్యాక్ష్మర. కడు నిమ్ముగా దున్ని బీజములు సల్లి కర్షకుం డున్నఁ
దడయక వర్షంబు గురిసి కావించుఁ దత్ఫలసిద్ధి
నడుమఁ బర్జన్యుఁ డనుగ్రహింపనినాఁ డేమి సేయుఁ
గడఁగి చేయం గలదానిఁ జేయును గాక కర్షకుండు. 235

వ. కర్తఫలంబులు దైవమానుషసిద్ధంబు లయిననుం బురుషోత్సాహసముపార్జితం
బులయిన నవి సుస్థిరంబు లయి సురక్షితంబు లయి వర్తిల్లు ²ననీహమానుండయి
దైవపరుం డయినవాండు నీరిలోనియానపాత్రంబునుంబోలె నవసన్నుం డగుం
గావునఁ గర్తఫలసిద్ధి నిశ్చయించి యుత్సాహపంతుండ వయి నీధునుజులపరా
క్రమంబునం బరుల జయించి మనయందలియర్థకృత్యం బపనయింపు మనిన
యాజ్ఞ సేవివచనంబున కనుగుణంబుగా భీమ సేనుండు ధర్మరాజున కిట్లనియె.

1 మహాత్ము లమర్త్యంబుఁ బొంది రనిన. 2 కర్తఫలమునందు; కర్తఫలములందు...విధిచే
క, నలసి. 3 సమానుషం డయి...నావన్నుం డగు.

— శీఘ్రసేనధర్మ రాజుల సంవాదము. ౧౭ —

- మ. పితృవైతామహ మైనరాజ్య 'మరినిర్భేద్యంబు గాండీవిచే
నతిగుప్తంబు బలారి కై నను నవార్యం బిట్టఘానిక' నుడు
ర్మతి నన్యార్థము నేసి నీకుఁ జనునే మర్యేత యుగ్రాటవిక
వ్రతముల్ సల్పుచు ధర్మ లేతచరణవ్యాస క్షీ ని ట్లుండఁగన్. 237
- క. ఆమిషము సింహములచే, గోమాయువు గొన్నయట్లు కువలయరాజ్య
శ్రీ మనచేఁ గొని కారవుఁ, డే మని తలఁచునొకొ బుద్ధి నిష్టులుఁ దానున్. 238
- క. దుర్మతులను దుర్జనులను, ధర్మస్థితి నోర్వఁ దగునె ధరణీశ్వర దు
ష్కర్మ లగుధార్తరాష్ట్రుల, పేర్ని 'యడంగింపఁ గడఁగు పృథుభుజశక్తిన్. 239
- వ. ధర్మకామప్రభవం బయి సర్వార్థసాధనం బయినయర్థంబు విడిచి విత్త్రుల కప్రి
యంబు నమిత్రులకు హర్షంబునుం గా మునివృత్తిం జేకొని ధర్మవు ధర్మ వసుచు
'ధర్మవునందు చిత్తంబు నిలిపి దుర్బలున ట్లుండఁ దగునె. 240
- ఆ. బాహుబలము మెఱసి పరులసంపదలు సే, కొనఁగ లావు లేనికుత్సితుండు
నియతదగిఖివృత్తి 'నిర్భేదపఠఁ దగుఁ, గాక నీకుఁ దగునె కారవేంద్ర. 241
- చ. నరసుత నీయనుజ్ఞఁ గొని నాఁడ విరోధుల నెల్లఁ బోరిలో
సరభసవృత్తి నుక్కడఁగఁ జంపితిమేని మహాగ్ర కాననాం
తరముల నుండ కుండ నతిదారుణదుర్మగసంగమంబునం
'బొరయక యుండఁగా మనకుఁ బోలు నమందమనగ్రియంబుగన్. 242
- క. సమయాతిక్రమభీతిని, తుమాయతుల మైనమనలఁ గౌరవులు పరా
క్రమహీనులుగాఁ దలఁతురు, సమరోత్సాహంబు విడిచి 'జడమతి నున్నన్.
తే. తగిలి నిత్యంబు నేకాంతధర్మనిరతుఁ, డగుట యుక్తమె పురుషున కట్టివాని
వెలయధర్మకామంబులువిడుచుఁబ్రాణవిగతుసుఖదుఃఖములు రెండువిడుచునట్లు.
- సీ. ధర్మకామంబులు దఱుంగంగ నర్థార్థి యగువాఁడు పతితుఁడౌ 'నర్థనేవ
నర్థార్థముగఁ. జేయునతఁ దుగ్రవనములో గోరక్ష సేయునక్కుమతిఁబోలు
నర్థధర్మములకు హానిగాఁ గామార్థి యగునాతఁ డల్పజలాశయమున
జలచరం బెట్లు లజ్జలములతోఁ జెడునట్లు కామంబుతో హానిఁ బొందు
- ఆ. నర్థధర్మములు మహాబిషేఘములట్లు, లుభయమును బరస్పరోదయమ్ము
లిట్లు గాఁ ద్రివర్ణ మెఱిఁగి సామ్యమున సేవించువాఁడు సర్వవిత్తముండు.
- వ. భవదాచరితం బైనయీధర్మం బర్థకామంబులక కాదు నీకును నీబాంధవుల

1 మదినిర్భేద్యంబు. 2 యడంగింపఁ దగఁజె ; యడంగింపఁ దగును. 3 ధర్మంబునంద.. బుద్ధి
నిలిపి దుర్మనుజునట్లు నిర్భేదంబు. 4 నిర్భేదపాతుఁ దగు. 5 బొరయకయుండఁగాఁగలుగుఁ బొందదు
వైరి మనఃక్రియం బొగిక ; బొరయకయుండఁగాఁ గలుగఁ బోలునె వైరి మనఃక్రియం బొగిక.
6 జవదుల యున్నక. 7 ధర్మశీలు... నేయని పుమతి... సామ్యమున.

- కును ¹బాధాకరంబు దానయజ్ఞసత్పుజలు గావింప నర్థహీనున కశక్యంబు జగంబులు ధర్మమయంబులు ధర్మవునకు మిక్కిలి యెం డెద్దియు లే దయినను నర్థార్థంబు గానిధర్మపు డ్డత్రియుల కయు క్తంబు. 246
- ఉ. శత్రుల నాజి నోర్పుటయు సర్వభయంబులఁ బొంద కుండఁగా ధాత్రిఁ బరిగ్రహించి యుచితస్థితిఁ గాచుటయుం బ్రియంబుతోఁ బాత్రుల కర్థ మీగియును బ్రాప్తానాపూజయుఁ జువ్వె యుత్తమ డ్డత్రియధర్మముల్ సుగతి కారణముల్ విపులార్థమూలముల్. 247
- వ. కేవలధర్మాచరణంబు శత్రుజయంబునకు సాధనంబు గాదు ²నికృతి వలయుఁ బూర్వభాగిత లైనయసుకుల నమరులు నికృతిన కాదె నిర్జించిరి కావున నీవు సమయధర్మరక్షణవ్రతం బుడిగి శత్రువుల జయింప నుద్యోగింపుము. 248
- క. జయశీలి వైననీకుం, బ్రియ మొనరింపంగ నున్నపుడుకులు ముదా శ్రయ లగుదురు స్పృజయకే, కయయదుపాంచాలురాదిగాఁ గలసుహృదుల్.
- తే. మిత్రసంపన్నుడైన సమిత్రు మిత్ర, బలముతోడ భేదించి దోర్బలముఁ జలముఁ గలిగి దేశబలంబును గాలబలముఁ, గలుగువాని కసాధ్యంబు గలదె యొందు.
- తే. బలము గలవానిఁ బలువురు బలవిహీను, లొక్కటైకూడి నిర్జింతు రుత్సహించి మధువుఁ గొన నుత్సహించినమనుజుఁ బట్టి, కుట్టి నిర్జించుమధుకరకులమునట్లు.
- వ. ³శ్వవృతియందలిదుగ్ధంబునుంబోలె దుర్యోధను రాజ్యంబు దూష్యం బగుటఁ బౌరజానపదబ్రాహ్మణవరులు నీ కనురక్తు లయి భవద్రాజ్యంబ వలచి యుండు దురు దీని నేల యెడ సేసెడు సర్వాయుధససాధం బైనరథం బెక్కి గజపురం బున కభిముఖుండ వై విజయప్రయాణంబు సేయుము⁴. 252
- మ. ప్రణతతేత్రగుణంబు విక్రమము దర్పం బేర్పడక విక్రమ ఖేదదానం బొనరింపు మీఖేదను విఖ్యాతంబుగా సంగరాం గణమధ్యంబునఁ జేయు మర్జనబృహద్రాండీవనిర్దు క్తమా ర్గణధారావళి ధార్తరాష్ట్ర కదళీకాంతారవిచ్ఛేదమున్. 253
- క. ⁵విహారథగజవాహనభట, సహితులు బలవంతు లని విచారింపకు నీ యహితులు మద్బాహుగదా, నిహతికి మార్కొనఁగఁ బోర నిలువంగలరే.
- క. అరివరుల నోర్పి సాగర, పరివృతభూచక్ర మెల్లఁ బాలింపు ప్రజా, పరిపాలనంబుకంటెను, ధరణీశ విశేష మొందు ధర్మపు గలదే. 255
- వ. రాజ్యపదస్థుం డైనడ్డత్రియుండు భూరిదక్షిణంబు లైనయజ్ఞంబుల ⁶దేవబ్రాహ్మ ణులం దృష్టులంజేసి బ్రాహ్మణులకు నగ్రహారంబులు గోసహస్రంబులు నిచ్చి

1 బాధాకరంబు లట్లు గాకుండ దాన...ధర్మపు డ్డత్రియుల కుత్తమంబు. 2 నికృతివరుల యందు నికృతియ వలయుం. 3 కూద్రాన్నంబునందలి; శ్చుద్రాన్నంబునందలి. 4 ఇది విజయ స్మారకంబున కవసరంబు, 5 బహువాహనుభటకాస్త్రిక. 6 బ్రాహ్మణవృత్తి నడిపి కృత్తిచేసి.

దురితంబులవలనం బాసి తమోవిముక్తుం డైనచంద్రుండునుబోలె వెలుంగు ననిన భీమసేనునకు ధర్మరా జి ట్లనియె. 256

ఉ. నీవచనంబు ధర్మము వినీతము ¹నీలియుతంబు నిష్టసి
ధ్యావహా మత్యుదార మిది యైనను నిప్పు దలంపఁగా విచా
రావసరా ప్తికి విషయ మైనది కార్యఫలంబు లెల్ల స
ద్భావమునక విచారసులభంబుల యందు విచారపారగుల్. 257

క. వనమునఁ బండ్రెం డేండ్లును, జనపదమున నెఱుంగ కుండ సరి నొకవర్షం
బును ²జలుపఁ బూని సత్యము, దనరంగఁ జేసితిఁ బ్రతిజ్ఞ దగ వృద్ధసభన్. 258

చ. అలఘుగుణంబులం దధికుం డైనమహాత్ముండు ³రాగకోపమా
యలఁ బడి యక్షమావివశుఁ డై యచిరాంసులతావిలాసవం
చల మగులక్ష్మీ కాసపడి సత్యము ధర్మపుఁ దప్పి సత్యభా
వలఁ దగువారియొద్దఁ దగువాఁ డయి సత్విధి నుండ నేర్చునే. 259

వ. ఏ నెట్లును సత్యసమయం బతిక్రమింప నోప ⁴శుభోదయకాలంబుఁ బ్రతీక్షించి
యృండుము రాజ్యంబులుఁ బుత్రులును ధనంబును యశంబును సత్యంబునకు
సమంబులు గా వనిన భీమసేనుం డి ట్లనియె. 260

ఆ. అంతకుండు జనుల కాసన్నుఁ డై యుండ, నిమిషమాత్ర మేని నిశ్చయింపఁ
దగనిజీవనంబు దద్ద సుస్థిరముగాఁ, జేసి కార్య మెడయుఁ జేయఁ దగునె. 261

వ. శరీరికి మరణంబు నియతంబు మరణంబునకు ముందర వైరంబు దీర్చనివాని
జన్మంబు నిరర్థకంబు సకలరాజసమక్షంబునం బరులచేత నట్లు మనఁపడినవరి
భవంబునకుం బ్రతీకారంబు నేయునంతకు రేయునుం బగలును నావృద్ధ
యంబు దపించుచుండు నాకంబె నర్జునకులసహదేవులుం గుంతీదేవియు
సంతోష్టావంబున నెంతయు సంతపు లగుచున్న వారు. 262

క. వీరదుఃఖము దీర్చక, ⁵క్రూరనికారు లగురిపులకును ముదముగ ను
గ్రారణ్యములో ధర్మపుఁ, గారుణ్యముఁ దాల్చి యునికి కార్యమె నీకున్. 263

వ. ఇది బ్రాహ్మణధర్మంబుగాని క్షత్రియధర్మంబు గాదు మనుప్రణీతంబు లైనరాజ
ధర్మంబులు నీయెఱుంగనియవి లేవు ⁶శత్రుసంహారంబు నేయనినాఁ డత్యంత
హానియగు నట్లుం గాక. 264

తే. వనమునందుఁ బండ్రెండుసంవత్సరంబు, లుండ నేర్పితిమేనియు నొరు లెఱుంగ
కుండ నజ్ఞాతపర్వయం దొక్కదివస, మైన నుండంగ నేర మె ట్లనిన వినుము.

1 నీలియుతం బభీష్టసి, ధ్యావహా...నిప్పు దలంపఁగా...రావసరా ప్తికి విషయ మై. 2 జరు పఁ బూని. 3 రాగకోపమా...యక్షమా వివశుఁ డై . సంపల యగు...సజ్జనుఁ డుండ. 4 శుభోద యకాలంబు. 5 క్రూరా నీకారు లగు నిపులికును ముదముగ ను...మనకు. 6 శత్రుసంహారవిరసనం బున ; శత్రుపర్ధనంబున నత్యంతహాని. 7 కుండ నజ్ఞాతపర్వర మొక్కదివస...మెట్లయిన దనము.

వ. ఆబాలవృద్ధప్రసిద్ధుండ వై పార్థివసూర్యుండ వైననిన్నును సింహసదృశులైన
 నీతమ్ములను నెఱుంగనివారు లేరు మనగూఢభావంబు మేరువునిగూఢభావంబు
 నుంబోలె నఘటమానం బిట్లేని నివ్వనవాసక్లేశం బెన్నుడును మనకు బాయ
 నేరదు మన మిప్పు డివ్వనమానం బదుమూడుమాసంబులు సలిపితిమి సంవ
 త్సర ప్రతినిధిగా మాసంబులు సేసికొనుట యెందునుం గలయదియ దీన ధర్మ
 విరోధంబులేదు విజయారంభంబున కిది యవసరం బనిన భీమసేనుపలుకులు విని
 1 నిశ్వాసవ్యాకులితములుం దై పెద్దయుంబొద్దు చింతించి ధర్మరా జిట్లనియె.

క. క్రమమున బాండిత్య పరాక్రమగర్వములందుఁ గడుఁ బ్రగల్భుండవు మ
 ధ్యమ నీచెప్పినయది కా, ర్యమ యయినను ధీరబుద్ధి వై విను మనఘా. 267

వ. 3 అల్పియం బైనకార్యంబు సాహసారంబు బైనను దోషంబు లే దిది మహా
 కార్యంబు సాహసక్రియాసాధ్యంబు గాదు సువిచారితం బై సిద్ధి బొందు
 విచారపూర్వారంభకార్యంబునకు దైవంబును ననుకూలం బగుం గావున నిష్టుగా
 విచారించ వలయు. 268

సీ. శూరులు⁴ధృతరాష్ట్ర సుతులు దుర్యోధనాదులు దురాధర్షులం దొలును మనకు
 నాతతాయులు మఱి యంగభూవిభుడును భూరిశ్రవుడు మద్రభూమిపతియు
 నాదిగాఁ గలవీరు లవిజేయవిక్రము లొలసి తత్సహృదు లై యున్నవారు
 మనచేత జతు లైనమనుజేశు లెల్లను జని సుయోధనుచేత సత్కరింపఁ

అ. బడి కడంగి వానిప్రస్తవంబున నాజి, వేచి ప్రాణములను విడువ నున్న
 వారు వార లెల్ల వసుధఁ బ్రసిద్ధులు, వినఁగ నస్త్రశస్త్రవిద్యలందు. 269

క. వినవయ్య కర్ణగర్వం, బని నాతఁ డభేద్యకవచుఁ డగుటయు విలునే
 ర్వున నతనిబాహువిక్రమ, మును దలఁచిననాడు గన్ను మూయదు నాకున్. 270

వ. మఱియు భీష్మద్రోణకౌపాచార్యులు సము లయున్ ను వారియొద్దను యున్నవారు
 వార లపారదివ్యాస్త్రవిశారదులు వారల నోర్చికాని దుర్యోధను నిర్జింపం
 బోల దని విచారించుసమయంబున. 271

— శృష్టదైవాయనుడు ధర్మరాజునొద్దకు వచ్చుట. —

క. వారలపుణ్యోదయమున, వారిజభవనిభుడు లోకవంధ్యుడు వచ్చెం
 బారాశత్రుడు ధర్మశ, రీరుడు 5 గృష్ణాజినోత్తరీయుడు ప్రీతిన్. 272

వ ఇట్లు వచ్చి పరమభక్తులు లైనపాండవులచేతం బూజితుండై శృష్టదైవాయ
 నుండు ధర్మరాజున కిట్లనియె. 273

1 నిశ్వాసవ్యాకులితమానసుం దై ముఖంబున వివర్ణంబు దోఁడఁ జిన్నబోయి పెద్దయుం.
 2 గుణనందనఁ గడుఁ, 3 అల్పాపాయం. 4 ధృతరాష్ట్ర సుతులు సుయోధనాదులు దద్దరిపుల యంద
 యును మనకు ; ధృతరాష్ట్ర సుతులు సుయోధనాదులు దురాధర్షు లుద్ధరులు మనకు, నాపగేయుండును
 నంగరాజును. 5 గృష్ణాజినోత్తరీయం దంకా,

- క. వీరు లగుభీష్మకుంభజ, శారద్యతేకర్షు లమితసత్త్వులు వారిం
బోర వధియించు పెంతయు, భారం బని యున్నసీదు'భర మెఱిగి మదిన్. .
- ఆ. దాని సవనయింపఁగా ²నిప్పు వచ్చితి, నధిక యోగలబ్ధ మతిరహస్య
మీవిశేషవిద్య సేవింపఁగాఁ బార్థుఁ, బనుత్ర మితఁడు దీనఁ బడయు నీధి. 275
- వ. అని ధర్మతనయు నేకాంతప్రదేశంబునకుం దోడ్కొని చని సత్యవతీసుతుండు
విధిదృష్టవిధానంబునం బ్రతిస్తృతి యనువిద్య నుపదేశించి దీనిశక్తి నర్జునుం డధిక
తపోవీర్యవిభవుం డై యింద్రయమవరుణకుబేరాదిదేవతలను నీశ్వరునిఁ బ్రత్య
క్షంబు సేసికొని వారలవలన దివ్యాస్త్రంబులు వడసి శత్రువుల జయించు మఱి
యివ్వఁబంబు భవచ్చిరనివాళంబునం జేసి విరళఫలకుసుమపాదపం బై మృగకు
లోఁబరోధియై యొప్పుకున్నయది యొక్కచోటన పెద్దకాలం బునికి యెవ్వరికిం
ప్రీతిజననంబు గాదు కావున నొండువనంబున కరుగునది యని చెప్పి యమ్ముని
వరుం డరిగినఁ దద్వాక్యముతితు లై ద్వైతవనంబు వాసి పాండవులు బ్రాహ్మణ
వరులతోన కామ్యకవనంబున కరిగి సరస్వతీతీరంబునందు నివాసంబుసేసి కొం
దొకకాలం బుండ నొక్కనాఁ డజాతశత్రుం డర్జునుఁ జూచి యిట్లనియె. 276
- క. సోదితశాత్రవు లగుభీ, హ్లాదులయం దధికతాశ్రయం బయ్యెఁ ³జతుగ
పాదం బగు చున్నధను, ర్వేదము బ్రాహ్మణులయందు వేదమహితెన్. 277
- వ. ⁴ఆయ్యది మహనీయం బయి దివ్యమంత్రకలితం బయి వారలకు సన్నిహితం
బగుఁ గావున. 278
- క. వారలు దుర్యోధనుచే, నారాధితు ⁵లిష్టసత్క్రియలు సల్పు రణ
ప్రారంభ మయిన నెదిరెడు, వారు పరాక్రాంతు లై యవశ్యము మనతోన్. 279
- వ. దివ్యాస్త్ర విదులైనవారల నోర్పునట్టియుపాయంబు గృహ్యద్వైపాయనుండు ప్రసా
దించి చెప్పె నీవిద్య నీవు ప్రతిగ్రహించి కవచకార్ముకప్రాసఖడ్గధరుండ వై య
న్యుల కజేయుండ వై యుత్తరదిక్కున కరిగి తపోయోగబలంబున నింద్రుఁ
బ్రత్యక్షంబు సేయుము తొల్లి వృత్రునకు వెఱచి వేల్పులు తమయాయుధం
బులు నింద్రునందు సమర్పించి రవి యెల్ల నీకుఁ దత్ప్రసాదంబున నగు మఱి
• యింద్రునుపదేశంబున నీశ్వరు నారాధించి తదనుగ్రహంబున నిష్టసిద్ధి వడయు
మిది వేదవ్యాసునుపదేశం బని 280
- క. ⁶ధృతినియమప్రతునకు దీక్షితునకుఁ బార్థునకు విగతకీర్తిషునకు ధ
ర్మతనూజుఁడు ప్రీతిఁ బ్రతి, స్తుతి నుపదేశించెఁ దా నమిత్రజిగీషన్. 281
- వ. అర్జునుండును నయ్యోగవిద్యాగ్రహణప్రభావంబున నధిక తేజోమూర్తి యై

1 భయ మెఱిగె. 2 నిట వచ్చితి. 3 జతుష్పాదం. 4 ఆయ్యది కలితంబయి వశీకృతంబయి
(ఈవచనము కొన్నిచ్రతులలో కానఁబడదు). 5 లిష్టసత్క్రియలు సత్కర్మణ; లిష్టసత్క్రియలు
నల్గురణ, ప్రారంభు లైన వెళిరెడు, వారపరాక్రాంతులయి యవశ్యము పోరెన్. 6 ధృతినియత...
వికీర్తి...దా నమిత్రజిగీషన్; దగ నమిత్రజిగీషన్.

దివ్యాస్త్రలాభార్థం బగ్రజుచేత ననుజ్ఞాతుం డై విధివిహితహోమసంతర్పితవీరి
హోతుండును బ్రహ్మణకృతస్వస్థ్యయనుండును నై ధామ్యాదిమహీసురవరు
లను భ్రాతృవరులను వీడ్కొని తపంబున కరుగ నమకట్టిన. 282

- సీ. ఆతని గాండీవహస్తు నక్షయబాణతూణీరయుగళు నుత్తుంగభుజుని
1 గనకవర్ణావృతఘనతరతనుఁ జూచి పొంగి యంతర్వితభూతములును
బ్రహ్మణప్రవరులుఁ బార్థునిమనమునఁ దలచినయర్థంబు దడయ కిష్ట
సంసిద్ధి యయ్యెడు సర్వవిఘ్నములును శాంతిఁ బొందెడు మని సంతసమునఁ
ఆ. బలికి రంతఁ దరుణి పాంచాలి బీభత్సు, కడకు నరుగుదెంచి కమలనేత్ర
యరిజువార్థ మరుగు నాతనియుత్సాహ, మెఱిఁగి యిట్లు లనియె నిందువదన.
క. 2 అవమానాసహ మగునీ, యవమక్షత్రీయకులంబు నం దిం కిట పు
ట్టువు గా కుండెడు సత్తమ, మవు బ్రహ్మణకులమునంద యయ్యెడు నాకున్.
చ. అరికృతదుష్పరాభవమహార్ణవమగ్నుల మమ్ము నందఱం
గరుణ సముద్ధరింపుము జగన్నుత యన్యులు పూనఁ గాని యీ
భరము వహింపఁ బూనిన యపారగుణాన్వితు నిన్ను దిక్కులున్
ధరణియు సోముడున్ నభము భాత్రీయు గాడ్పును గాచు చుండెడున్. 285
వ. అని దీవించి పాంచాలరాజపుత్రి దనస్నేహలాలసవిలోలాపాంగవిలోకనం
బులం బార్థుఁ 1 బరిగృహీతపాథేయుం జేయుచుఁ దద్వియోగతరళం బైనహృ
దయం బెట్టకేనియు నొక్కింత నేసికొని యుండె మఱి పార్థుండునుం బూర్వో
త్తరదిశాభిముఖుం డై యొక్కరుండ యరిగి యొంద్రయోగశక్తి నిఖిలభూతదు
ర్నిరీక్ష్యుం డగుచు హినుకై లగంధమాదనంబుల నతిక్రమించి. 286

- ఉ. వీరుండు యోగవిద్యయును విల్లును దోడుగ నింద్రకీల మన్
5 భూరినగంబుపైఁ గడఁగి పోవఁగఁ బోయినఁ బోవ కుండు ము
గ్రారివిభేది నీ వనుమహామధురధ్వని వించె వానికీ
బోరన నంతరిక్షమునఁ బోల్చె నిరంతరపుష్పచృష్టియున్. 287

- వ. దానికి విస్తయం బంది చనువాడు ముందట నొక్కవృక్షమాలంబున నున్నపు
ద్ధబ్రాహ్మణు బ్రహ్మతేజోధికు నవిరతయమనియమకృతీభూతతరీరుం గని ననుస్క
రించి తత్సమీపంబున విశ్రమించియున్న నప్పార్థుంజూచి బ్రాహ్మణుం డిట్లనియె.
క. ఎందుండి వచ్చి తయ్య య,నిందితలేజుడవు ధర్మనియతుండవు నీ
కిం దుండ నేల సిద్ధిం, బొందితి జేకొను మభీష్టభూరిఫలంబుల్. 289
క. ఇది శాంతతపస్వుల కాస్పద మిందుఁ గృపాణకవచ బాణాసనసం

1 గనకవర్ణావృతఘనతేజః గనుఁగొని... బార్థు నీమనమున... సంసిద్ధిఁ బొందెడు. 2 అవ
మానము పొందెదనీ, యవమ. 3 గుణోన్నతు. 4 బరిగృహీత సంతోహమృతపాథేయుం.
5 భూరినగంబునన్ నదచి... వీచె వానికీ. 6 కన్న... పుణ్యఫలంబుల్.

పద దాల్చి యుండ నేటికి, విదితక్షత్రియకులుండ వే నీ వనఘా. 290

వ. వీతహర్షశ్రోధు లైనబ్రాహ్మణు లుండెడుపుణ్యనివాసంబున నాయుధంబుల
ధరియించి యుండ వలవదు వీని చిడుపు మని 'నిషేధించిన నవ్విపువచనంబుల
కు సంచలించక యున్నయాతనిదైర్యంబునకీ మెచ్చి సహస్రాక్షుండు నిజరూ
పంబు జూపి యతని కి ట్లనియె. 291

ఆ. ఇష్ట మైనవరము లిచ్చెదఁ బ్రీతితో, వేడు మనిన నమరవిభున కవుడు
గరముభక్తి మ్రొక్కి గరములు మొగించి యిట్లనియెఁ బురుషవృషభుఁ డర్జునుండు.

వ. దేవా నా కిష్టం బైనవరంబు భవత్ప్రసాదంబున దివ్యాస్త్రలాభం బనిన నది
యేమిగహనంబు దానిన యిచ్చెదఁ బుణ్యలోకంబులు దేవత్వంబును సర్వకా
మంబులు వేడు మనిన నర్జునుం డి ట్లనియె. 293

సీ. దివిజాధినాథ నా కవి యెల్ల నేటికిఁ బరమాస్త్రలాభంబ కర మభీష్ట
మరులు సేసినమహాఃకరిభవక్షేత్రంబు వాపంగ నోపక యేపు టడవి
నురుదగ్గఱతుల సహోదరుల నందఱుఁ బెట్టి చనుదెంచి మిన్నక చనిన నన్నుఁ
డగువారు జగములోఁ దెగడరే నావుడు సుతునకుఁ బ్రీతుఁ డై శతమఱుండు

ఆ. గరుణ నిట్టు లనియెఁ బరమాస్త్రలాభంబు, నీకు నిష్టమేని లోకవంద్య
గరళకంఠ నీశుఁ బరముఁ బ్రసన్నుఁగా, వేగ చేయు మధికయోగశక్తి. 294

వ. అట్లేని నిఖిలలోకపాలసహితం డై యీశ్వరుండు నీయభిమతం బొనరించు నని
సహస్రలోచనుండు లోచనాగోచరం డైన నర్జునుండును దద్యచనంబున సమా
హితచిత్తుం డై హిమశై లభిఖరంబున కరిగి వివిధకుసుమఫలవృక్షంబులను విమల
నిర్ఘరజలంబులను గమలకుముదకల్పారకలహంససంకులపంకజాకరంబులను ర
మ్యం బైనతపోవనంబునందుఁ బరమేశ్వరు నుద్దేశించి తపంబు నేయం దొడంగిన.

క. సురదుండుభినాదంబులు, సురపాదవసంభవప్రసూనసుగంధో
త్కరవాహితపవనము వి, స్తరిల్లె నాతనికి హృదయసమృద మెసఁగన్. 296

వ. అందు మనోవాక్కాయకర్తనియతుం డై పరమేశ్వరుం దనచిత్తంబున నిలిపి
నిరంతరత్రిరాత్రోపవాసంబుల నొక్కమాసంబుఁ జలిపి ద్విగుణేతత్త్రిరాత్రోప
వాసంబుల రెండవమాసంబుఁ జలిపి షడ్వీపవాసంబుల మూడవమాసంబు
సలిపి యూర్ధ్వబాహుం డై యేకపాదాంగుష్ఠాగ్రంబున నిలిచి వాయుభోజ
నంబు నేయుచు నాలవమాసంబు సలిపి యిట్లలిఘారతంబు నేయు చున్న
యర్జునుంజూచి యందలియుషులు విస్తయంబంది యీశ్వరుపాలికిం జని యిట్లనిరి.

ఉ. భూరిబలుండు పాండవుఁ డపూర్వతపం బొనరించుటం దదీ
యోరుతపగప్రభావోదహనోత్థితధూమచయంబు లంబుదా

1 నిషేధించిన నవి విష్ణువచనంబులని చలించక ; బోధించిన విష్ణువచనం. 2 కర్మరవాహి
వచనములు వి, స్తరిల్లె; తరవాహికవచనము వి, స్తరిల్లె. 3 దహనోద్ధత ధూమచయం.

కారము లై వనాంతరము గప్పె జగత్త్రయనాథ తత్తపో

భారము సర్వజీవున కపారభయావహ మద్భుతం బిలన్. 298

వ. ఆతనియభిమతంబు బ్రసాదించి తత్తపోభారంబు వారింపు మనిన వారలపలుకులు విని పరమేశ్వరుండు దశహాసితవదనుం డగుచు వానియభిప్రాయం జే నెటుంగుదు నిష్ఠవరప్రసాదంబున వానికి మనగప్రియంబు జేసెద మీరు మీ యాశ్రమంబుల కరిగి సుఖం బుండుం డని యప్పుడు. 299

— ఈశ్వరుండు గిరాశచేపంబున నర్జునునొద్దకు వచ్చుట. —

సీ. కాంచనావర్ణఃపఘనుఁ డై మహోన్నతకార్డుకహస్తుఁ డై కాలకంఠుఁ డెటుకురా జయ్యె నద్రీంద్రతనూజయు వనచరిభావంబు వజ్రుల దాల్చెఁ గులువచేతులు విడి గ్రుడ్లునుగడుకొన్న తఱులు మఱి చెంచుదలలు నమరఁ దడవిండ్లు సేపట్టి తడయక యెటుకు లై యార్పుచు భూతమ్ము లాత్మసతుల తే. నెటుకుసతులఁ గావించి యయ్యెటుకురాజు ముందటం బక్కియల నొక్కమొగిన నిలిచి రంత వేటనెపంబున నంధకారి గదలెఁ దదవ్సన మెల్ల గ్రక్కదలు చుండ. 300

చ. అలుగుల మ్రంది యందులమృగావలియుక్ విహగంబులు భయా కులగతిఁ బొంది మూఁగలును గుంటులుఁ జీకులు నైనయట్లు లై యులియక యున్నచో నడఁగి యుండఁ గిరాతబలంబుతోడఁ బిం గలనయనుం డుమేశ్వరుండు గవ్వడి దాయఁగ వచ్చు జెచ్చెరన్. 301

వ. అంత నీశ్వరచోదితుం డయి మూకుం డనుదైత్యుండు సూకరం బై భీకరా కారంబున బీభత్సు వధియింప సమకట్టి పయిం బజలెంచిన. 302

క. అనఘుండు దాని దద్వలఁ, గని ఘనుఁ డయి పాండవుండు గాండీవగుణ ధ్వని సేయుచు డాసినఁ బెల్చున యేయఁ గడంగి నిలిచె సంగంభమునన్. 303

వ. అదియును నాక్షణంబ యేసినయమ్మునుంబోలె నతివేగంబున దానాసన్నంబైనదా ని నేయ కేయకు మని యెటుకురాజు వారించినను వానివచనం బొడరింపక.

చ. పటువిశిఖంబునం ద్రిదశపాలతనూజుండు పంది నేసె ము న్నుట పరమేశ్వరుండును రయంబున దానిన యేసె నిట్టు లొ "కొంటఁ బడియె" హరాంబుల ఘోరశరంబులు పందివైఁ గుభృ త్తటమునయొక్క వడిం బడు నుదగ్రమహాశనులట్ల మ్రోయుచున్. 305

క. హరుశరమును నరుశరమును, సరి నిరుపక్కియలు "దాఁకి జవ మఱి శరసం భరమునఁ దిరిగె వరాహము, శరనిధిమథనమునఁ దిరుగు శైలమహాలెన్. 306

1 యర్జును మఱి చెంచుఁ (చుంచు) (చింకి) దరదుల(తలలు) (దరదుల) జడచుండు (యంచు) దలలు నొక్క తలవట్ట. 2 క్కంట పడియె... గాఢశరంబులు. 3 గొన్న.

వ. ఇ ట్లిద్ధఱచేత శరవిధం దై మాకదై త్యుండు సూకరూపంబు విడిచి నిజరూపం
బుతోడ నదృశ్యుం డయ్యె నంత నర్జునుండు విస్మితుండై ముందట నత్యున్నత
చూపధరు మేరుశిఖరాకారు నపారకిరాతః ధాతిసమేతు సభివయశానవనచరి
సహస్రపరిపుతు నొక్కపురుషుం గని నీ వెన్విండవు మనుష్యగోచరంబు గాన్తి
యివ్వనంబునఁ బ్రియవనితానుగతుండ వయి యేల క్రుమ్మరియెదు వాటి నా యే
సిసమృగంబు నేసి మృగయాధర్మవిరోధం జేల చేసితి నిన్ను నిప్పుడ నానిశిత
బాణజాలంబులపాలు నేసెద ననిన నగుచు నాతనికి నయ్యెలుకు రా జిట్లనియె
ఆ. ఏను నామృగంబు నేసితి నది మదీ, యాస్త్రనిహత మయ్యె 'నవికలముగఁ
జనునె నీకు లేనిశౌర్యసంభదఁ జెప్పి, 'కొనఁగ మదము వెలుకఁ గుజనునట్లు.

క. 'వలుకుల నొప్పుదు బీరము, గలవేని రణంబు నేయఁ గడఁగుము నీదో
ర్బల మిప్పుడి యుడిపెద నని, తలరక యేయుచుఁ బినాకి తాఁకె గిరిటిన్ 309

వ. అంత.

310

చ. ప్రతిబలదర్పభంజనుండు పార్థుండు దారుణబాణవర్ష ము
న్నతి నతివీరుఁ డై కురిసినం బరముండు మహాంబువృష్టిఁ బ
ర్వతము 'గ్రహించునట్లు బలవంతుండు దాని గ్రహించి పోర న
క్షతతనం డయ్యె వాని సతిగర్వితుఁ బార్థుండు సూచి యాత్మలోన్. 311

చ. ఇతఁడు సురేంద్రుఁ డొండెఁ బరమేశ్వరుఁ డొండె డినేతుఁ డొండె గా
కతులబలప్రభావయుతుఁ డన్యుండు గాఁ డొరుఁ డైన మద్భుజా
వితతధనుర్విముక్తశరవేగము పోర సహించి యిట్లు ల
క్షతుండు సమూర్హితుండు నయి కంపముఁ బొందక యుండ నేర్చునే. 312

వ. నాయేసినయపారదుర్వారనారాచంబు లవివేకియందుఁ బ్రయుక్తంబు లయిన
సుభాషితంబులుంబోలె వీనియందు నిచ్చలంబు లగు చున్నయవి. 313

ఆ. ఎటుకు నన్ను నుటక యేసినశరములు, నెఱుకులాడి నాకు నిశితదివ్య
విశిఖితతులఘట్లు వేదన గావించు, టిది యపూర్వ మితఁ డెవ్వఁ డొక్కొ.

వ. ఇప్పుర్యతంబు దైవనివాసంబు గావున నితండు కిరాతరూపప్రచ్ఛన్నుం డైనయె
య్యేనియొక్కదివ్యపురుషుండు గావలయు నని యశనికల్పంబు లయినదివ్యశరం
బు లయ్యెలుకుపయి నేసి యర్జునుం డక్షయబాణంబు లై నతనతూణిరన్ములయం
దమ్ములు గానక ఖండవదహానంబునాఁ డగ్ని దేవుండు నా కిచ్చిన యక్షయ
శరధు తిప్పుడు యుగాంతకాలరిక్తంబు లైనశరధులుంబోలె నున్నయవి యిది
యేమియద్భుతృబో యనుచు నలిగి గాండీవం బెత్తికొని యెలుకువయిం బటచి.

1 నది సేవముగఁ; నది సేవమునఁ; నడరిననుమఁ. 2 కొనఁచు. 3 వలుకులు సెప్పుక బీరము, గల
దేని రణ...దాఁకఁ బెలుచక. 4 గ్రహించునట్లు...గ్రహించి పోర...వాని నవికలముగఁ బార్థుండు.
5 ములుకులు...వేదన గావించె, నిది యపూర్వ.

- క. అపహృతగాండీవుడు నై, యవరిమితక్రోధహృదయుఁ డన్నరుఁడు పరం
• తపుఁ డెటుకుమ స్తకంబునఁ, గృహణపాతంబుఁ జేసెఁ ¹గిట్టి కడంకన్. 316
- క. అదియు వృథ యైన బాధుఁడు, వదలక వృక్షముల కాలవైచెను రణండు
• ర్తుడు వనచరు నవి యెల్లం, దదీంగముల నడఁగె నదృఢతంబుగ నంతన్. 317
- క. హరుఁ బెనఁగి పట్టుకొని భీ, కరబలుఁ డర్జునుఁడు ముష్టిఘాతంబుల సం
గర మొనరించెను వనచర, పరు లాతనిశౌర్యగౌరవముఁ బొగడి రెడన్. 318
- క. తనదివ్యగాత్రమున నర్జును గాత్రనిపీడఁ జేసె శూలధరుం డం
తన మూర్ఛవోయి పీడిత, తనుఁ డై పార్థుండు ధరణితలమునఁ బడియెన్. 319
- వ. అంత. 320
- చ. వరదుఁడు పార్థశౌర్యవిభవంబున కాతని² ధైర్యవృత్తి క
ష్టరుదుగ మెచ్చి సన్నిహితుఁ డయ్యె జటామకులేందురేఖయుం
గరమున శూలముగ గరళకాలగళంబు బృహద్దజాజినాం
బరముఁ దృతీయలోచనముఁ బన్నగహారము నొప్పు చుండఁగన్. 321
- వ. ఇట్లు విరూపాక్షుండు నిజరూపంబుతో నర్జునునకు సన్నిహితుం డై త్రిపు
క్షాత్రయు లొరు లెవ్వరు నీయట్టిశౌర్యధైర్యవంతులు లేరు నీతఁడెత్తగు
ణంబులకు మెచ్చితి నీకోర్కీ సఫలంబు నేనెడ సదేవాసురమానుషం బైనజగం
బంతయు నీవ జయింతు నాస్వరూపంబు సూడు మని దివ్యదృష్టి యిచ్చినం
జూచి పార్థుండు గృతార్థుం డయి దండప్రణామంబు నేసి. 322
- క. వరదు సురాసురవండితుఁ, గరుణాకరు హరుఁ బినాకకరుఁ గరిచర్తాం
⁴బరు శంకరు గిరిజాసుం, దరు నిట్లని సంస్తుతించె దద్దయుభక్తిన్. 323

— ౩౨ ఆర్జునుఁడు పరమేశ్వరుని స్తోత్రము నేయుట. —

దండకము. శ్రీకంఠ లోకేశ లోకోద్భవస్థానసంహారకారీ మురారిప్రియా
చంద్రధారి మహేంద్రాదిబృందారకానందసందోహసంధాయిపుణ్యస్వరూపా
విరూపాక్ష దత్తాధ్యరధ్వంసకా దేవ నీదైవతత్త్వంబు భేదించి బుద్ధిం బ్రధా
నంబు గర్తంబు విజ్ఞాన మధ్యాత్మయోగంబు సర్వక్రియాకారణం బంచు నానా
ప్రకారంబులగ బుద్ధిమంతుల్ విచారించుచుగ నిన్ను భావించు రీతానసర్వేశ్వ
రా శర్యసర్వజ్ఞ సర్వాత్మకా నిర్వికల్పప్రభావా భవానీపతి నీవులోకత్రయావర్త
నంబుగ మహివాయుఖాత్మాగ్ని సోమార్కతోయంబులంజేసి కాశించి సంసార
చక్రక్రియాయంత్రవాహండ్ల వై తాదిదేవా మహాదేవ నిత్యంబు సత్యంత
యోగస్థితగ్ నిర్మలజ్ఞానదీప్తభాజాలవిభవ స్తనిస్సారసంసారమాయాంధకారుల్

1 గిరిగ కడంక. 2 బొగడంగ. 3 దైర్యవృత్తిం దరుదుగ. 4 బరు గిరిశేఖరుఁ బన్నగ,
ధరు నిట్లని ; బరు నీశ్వరు గిరిజాసుం, దరు నిట్లని ప్రస్తుతించె.

జితశ్రోధరాగాదిదోషుల్ యతాత్ముల్ యతీంద్రుల్ భవత్పాదపంకేరుహ
ధ్యాపడిండ్డీరథా రానుభూతిః సదాత్మపుత్రై నిత్యుతై రవ్యయాభవ్యసేవ్యాభ.
వాభర్తభట్టారకా భార్గవాగ స్త్యక్తుత్వాననానామునిస్తోత్ర దత్తావధానాలలాటే
క్షణోగ్రాస్తిభస్మీకృతాసంగభస్మానులిప్తాంగగంగాధరా నీ ప్రసాదంబునా సర్వ.
గీర్వాణగంధర్వులు నిధసాధోరగేంద్రాసురేంద్రాదులు శాశ్వతైశ్వర్య
సంప్రాప్తులై రివ్వరా విశ్వేకర్తా సురాభ్యగ్నితా నాకు నభ్యర్థితంబుల్ ప్రసా
దింపు కారుణ్యచూర్తి త్రిలోకైకనాథా నమస్తే నమస్తే నమః. 324

వ. అని యిట్లు స్తుతియించి కృతాంజలి యై కిరీటి వెండియు నిట్లనియె. 325

క. ఎఱు కని యెఱుంగక నీకుఁ; మఱకువ నెదిరితిని దీని మఱపుము నన్నుం
గఱకంతా త్మమియింపుము, నెఱి నెవ్వరి కెఱుంగ నగునె నీచరితంబుల్. 326

వ. అనినయప్పార్థుం గరుణారసప్రీతివిస్తారితేలిలోకనామృతమ్మున సంతర్పితుంజేసి
నగుచు నీశ్వరుండు వానిచేయి వట్టుకొని ధనంజయ నీచేసినవ్యతిక్రమంబు
త్మమియించితి సతిమానుషం బైననీపరాక్రమంబునకు మెచ్చితిఁ బూర్వజన్మం
బున నీవు నరుం డను దేవర్షివి నారాయణసఖుండవు నరనారాయణు లనంగా
మీ రిద్దలు బడరీవనంబున ననేకాయుతవర్షమ్ములు తపమ్ముఁజేసినమహావీర్యవం
తులరు మీతేజంబుర జగమ్ములు రక్షితమ్ము లగుచున్నయవి యిగ్గాంఢీవమ్ము
దొల్లియు నీచుదియ దీనరచేసి శక్రాభిషేకమ్మునాఁ డనురుల జయించి తది
యిప్పు డక్షయశరధులతోడ మదీయమాయాగ్రస్తం బయ్యె నీగాంఢీవమ్మును
నక్షయశరధులు నీ కిచ్చితిం గొను మింక నీకిష్టం బైనవరమ్ము వేడు మిచ్చెద
ననిన నర్జునుం డిట్లనియె. 327

క. త్ర్యంబక నాకు నభీష్టవరంబుఁ బ్రసాదించెదేని రౌద్రము దివ్యా
స్త్రం బనః బరఁగినపాశుర్యతంబుఁ బ్రసాదింపు మిందుధర దయతోడన్. 328

వ. ఇదియును బ్రహ్మశిరం బనునస్తంబును యుగాంతకాలంబునందుఁ బ్రయుక్త
మ్ములై జగత్సంహారమ్ము సేయు దీనివలన నభిమంత్రితమ్ములై యనేకశతసహస్ర
సంఖ్యలశూలంబులు గదలు నాశీవిషంబులయట్టియమ్ములు నుద్భవిల్లునని విందు
నీకారుణ్యమ్మున దీనింబడసి దైత్యదానవయక్ష రాక్షసపిశాచోరగమ్ముల నలిపిరు
లైనభీష్మద్రోణాదులను జయింతు సహజకుండలుం దైనకర్ణుని వధియింతు
ననిన నీశ్వరుండునుం గరుణించి విశుద్ధాత్మం దైనపార్థునకు మంత్రధ్యానజపహో
మపూర్వకంబుగా సంధానమోక్షణసంహారసహితంబుగాఁ బాశుపతాస్త్రం
బిచ్చి దీనికి నసాధ్యం బెద్దియును లేదల్పులయందుఁ బ్రయుక్తం బైనజగత్సం
హారముసేయు. 329

క. దీనివిధానం బెఱుంగం, గానిం ద్రకుబేరవరుణ కాలాదులకుం

- దా నతిగహనం బనిరను, మానవులకు నెలుగు టఘటమానము గాదే. 330
- వ. ఈదివ్యబాణమున నీ వఖిలలోకములు జయింతు వని కౌంతేయునకు వరం బిచ్చి పురాంతకుం డంతర్హితు డయ్యె నంత. 331
- చ. అవిరళసూర్యచండలసహస్రసమప్రభ మై ధనంజయ ప్రవరుకనమ్మనకా వెలుగు పాశుపతాస్త్రముఁ జూచి దైత్యదా ననసుర యతీరాక్షస గణము గరమ్ము భయమ్ముఁ బొందె నం దవనియు సిద్ధిరం దిరిగె నభిశిలోచ్చయ సందయంబుతోన్. 332
- క. త్రిణయనగాత్రస్ఫుర్గంబున నిజగాత్రము పవిత్రమును ముక్తాఘం బును సతీతేజోవీర్యంబును నైనఁ బృథాసుతుండు ముదితుం డగుచున్. 333
- క. మంటి హరుదేహ మంటం, గంటి నుమాధీశు నసురకంటకహను ము క్కంటిఁ గఱకంటిఁ జూడం, గంటిఁ గృతార్థుండ నైతి గడుఁ బుణ్యమునన్. 334
- క. ఇమ్ముల ధర్మజనకు జన, సమృతునకు రిపుజయంబు సకలమహీరా జ్యమ్ము సమరూరె నేడు ఘనమ్ముగ సర్వప్రయోజనమ్ములతోడన్. 335
- ఇంద్రుడు దేవగణంబులతో నర్జునునకుఁ బ్రత్యక్షం బగుట. —
- వ. అని సంతృప్తహృదయుం డై యున్నంత. 336
- సీ. హరుచేత సంప్రాప్తవరుఁ డయ్యె నరుఁ డని యెఱింగి యింద్రుండు ధనేశధర్మ వరుణేశ్వరులతోడ సురగణసహితుం డై దివ్యవిమానముల్¹ దివమునందు వెలుగంగఁ గౌరవకులవీరుపాలికి వరదుఁ డై గరుణతో వచ్చె నట్టి యవసరమ్మన ఘనరవగభీరం బైన మధురవాక్యమున ధర్మప్రభుండు
- ఆ. ప్రీతి నిట్లు లనియె బీభత్సునకు ధర్మ, నిత్యపాండువుత్త నీకు మెచ్చి వరము లిచ్చువేడ్క వచ్చిరి నెయ్యురై, యమగనాథుఁ దొట్టి యమరు లెల్ల.
- వ. వీరలం జూడు మని దివ్యదృష్టి యిచ్చి నీవు నరుం డనుభూర్వబుషివి బ్రహ్మని యోగంబున మనుష్యుండ వై యుత్తమక్షత్రియకులంబున నుద్భవిల్లితి మఱి సూర్యాంశజం డైనకర్ణుని దేవదైత్యదానవగంధర్వయక్షరాక్షసాంశజులైనరాజులను వధియింతు నీ కక్షయకీర్తి యగునని దండధరుం డప్రతిపారణం బైనదండంబు విధియుక్తంబుగా నిచ్చిన. 338
- క. ఘోరాఠి²దాహ్మణము లగు, వారుణపాశంబు లిచ్చె వరుణుండు మఱి కౌ బేరాస్త్ర మిచ్చె నపుడు కు,బేరుండు విజయునకు నహితభేదికిఁ బ్రీతిన్. 339
- వ. ఇట్లు దివ్యపురుషుం డైనపార్థుండు లబ్ధదివ్యదృష్టి యై యమర్త్యరూపధరులైనపితృదేవతలతోడం దనముందట నిలిచినమహానీలవర్ణుం డైనవైవస్వతుని వైదూర్యవర్ణుం డై యర్ణవనదీకైలసేవితుం డైనవరుణేశ్వరుం డాంబూనదవర్ణుం

- దై యక్షరాక్షసగణంబుతో నున్నకుజేరునిం జూచి వారివలన దివ్యాస్త్రంబులు వడసి 1 వాక్కువృక్షలజలంబుల నందఱు దృష్టులం జేసి వెండియు. 340
- ఆ. అమరగణసమేతు 2 నైరావణారూఢు, వజ్రగురు ద్రిలోకవంధ్యు నిందు వృత్తశత్రు నమరవిఘ్నజూచి యొక నాది, మునీవరుండు నరుండు ముదమునొండె.
- ఉ. ఇందుధరప్రసాదమున నిష్టవరంబులు గాంచి 3 బాంధవా నందవిధాయి యైననిజనందను దండితశత్రు సద్గుణా నందితుఁ జూచి వేడ్క నయనంబులు వేయును గన్న తత్ఫలం బందఁ బురందరుండు పరమాద్భుతసమృతమందితాత్మఁ దై. 342
- వ. ఇట్లు దేవేంద్రుండు ధనంజయుంజూచి సంతోసిల్లి నీవు పరమేశ్వరువలనఁ బరమ సిద్ధితో దేవత్యంబు వడసితివి దేవకార్యంబు దీర్ప నర్హుండవు గాన నారథంబుఁ బుత్రైంచె నమరావతికి రమ్మ నీకు దివ్యాస్త్రంబు లంద యిచ్చెద నని దేవేంద్రుండు దేవగణంబులతో నమరావతికి నరిగె నర్జునుండును దద్రథాగమనంబు ప్రతీక్షించుచుండునంత. 343
- సీ. 4 వారిదమార్గంబువలన మహానీల వైజయంతీవిభవంబు వెలయ నాబధవివిధరత్నావళిప్రభఁజేసి రమ్య మై రోదోంతరంబు వెలుగ నురునేమిరవమున నుర్వరాధరదరీముఖములు ప్రతీకబ్ధముఖరితంబు లగు చుండ నానావిధాయుధంబులు దాల్చి యశనిదిద్యుత్యహస్రాభిశోభి
- ఆ. తాత్రసద్భృత మై మహాజవాశ్వాయుత, వాహ్యామాన మైనవరరథంబు మధువునాజ్ఞఁ జేసి మాతలియు క్తమై, యంద్రతనయుఁ డున్నయెడకు వచ్చె.
- వ. మాతలియు నర్జునుంజూచి సురాసురకిరీటతటఘటితరత్న ప్రభాభాసురపదుండైన మహేంద్రుండు మీయయ్య భవద్దర్శనం బవేక్షించి నిన్ను నమరావతికి రాఁ బనిచె రాజసూయాశ్వమేధశతంబులం జేసినవారికైనను దుర్లభం భీరథంబు దీని నెక్కు మనిన నర్జునుండును గంగాస్నానపవిత్రీకృతగాత్రుండై దేవ ఋషి పితృతర్కణంబులఁ జేసి మాతలిప్రయుక్తం బైనయాదివ్యరథం బెక్కి. 345
- ఆర్జునుఁ డమరావతికిఁ బోవుట. —
- చ. అలఘుతపస్సమాధినియతాత్మలకుఁ బహుపుణ్యలోకకాంక్షులకు విశుద్ధమానసులకుఁ సతతంబును 5 నాశ్రయంబు వై లలితనిలంపదంఁతివిలాసవిహారమహోత్సవంబులుం గలిగి వెలుంగురత్న చుయకందరసుందర మందరాచలా. 346

1 వాక్పాదనీ నందఱు. 2 నైరావణారూఢు...యెడ నాది. 3 యందితా, (హంకవా) నంద (మనోజ్ఞఁడై) విధాయి యై...మగ్ధిశత్రు...నష్ట మాచి నయ. 4 పరదివ్యమార్గంబు...మెలియ...యశనిదిద్యుత్యహస్రాభిశోభి...కరమువేడ్క నమని కడకు వచ్చె. 5 సంక్రయంబు వై...మందరాచలుక్.

వ. నీయందలిపుణ్యతీర్థంబులు సేవించుచు గంగాంబు¹ ధ్యాతస్థలరుహవనస్పతిఫలం
 'బులుపయోగించుచు సుఖం బుండితి నమరావతికిం జోయి వచ్చెర నని మందర
 నగంబు వీడ్కొని పురందరనందనుండు దేవపథంబున కరిగి. 347

సీ. పరమధర్మస్థితః బ్రజః గాచి యీల్లినరాజర్షులకు నుగ్రరణమునందుః
 బతుల ప్రస్తవమునఁ బ్రాణముల్ విడిచినవీరులకును యజ్ఞవిధుల జేసి
 సురలను వసుమతీసురలను దనిసినధర్మాత్ములకు మహాతాపములకు
 నిలయంబు లై కమణీయంబు లగు² రమ్యహర్షవిమానసంహతులగాని
 తే. సకలభవనంబులం గలనత్పురముల, కెల్ల నుపమాన మై దహనేందురవుల
 దీప్తి లే కున్నఁ దన దైనదివ్యదీప్తి, విస్తరంబున వెప్పుడు వెలుంగుదాని. 348

వ. మణియు ననాహితాగ్నులకు నతీర్థసేవకులకు నన్యతవాదులకు వేదవిరుద్ధా
 చారులకు రణపరాజ్ఞులులకుఁ జొరనివిషయంబును, నతిగహ్వరంబును నైన
 దాని నమరావతి జొచ్చి తద్గోపురసమీపంబున ననవరతగండస్థలగళ³ దవిరళ⁴
 మదజలకుల్యాభిరామంబై, నిరంతర నిర్ఘరనీహారనగంబునుంబోలే నొప్పుచు
 న్ననై రావతంబుఁ జూచుచు సురసిద్ధసాధ్యగణంబుతో⁵ విద్యాధిరావృరోగంధ
 ర్వకిన్నరగీయమానుం డగుచు నభినవసౌభాగ్యవిరాజమానంబులగు నతిమనో
 హరవైభవంబు మెఱసి చను నప్పుడు. 349

క. సకలర్తుకుసుమసౌరభ, సుకుమారోద్ధానతరుల సుడియుచుఁ బ్రణయో
 త్సుకుండై కవనుండు పాండవునకు నభిముఖుఁ డయ్యెఁ దన్ననస్త్రియ మెసంగన్.

క. నరుండైన యాదిముని యని, హరిసుతుఁ డని హరిసహాయుఁ డని హరుచేతఁ
 వరములు వడసినవాఁ డని, సుగ లెల్లను వచ్చి పాఠుఁ జూచిరి ప్రీతిన్. 351

వ. అర్జునుండు నయ్యును రావతీభవంబు చూచి హర్షించుచు నప్పరోగీయమాన
 'మంగళహితగీతావహితమానసు డగుచు సిద్ధమునిగణాశీర్వాదంబులు సేకొ
 నుచుం జని మాతలినిద్దేశంబున దివ్యరథావలీర్ణుం డై. 352

క. శతమఖునకు భువనావన, రతశీలున కఖిలదేవరాజర్షిసమ
 నివృతునకు 'వజ్రాభిహితో, న్నతవృక్షభుజానకుఁ గృతప్రణాముం డయ్యెన్.

చ. అనిమిషనాథుండం బ్రచలితాంగదతుంగభూయంగంబునం
 దనయునిఁ గొంగిలించుకొని తత్తః శాజాతనితాంతసమృదం
 బునఁ బులకాంకితాంగుఁ డయి మున్ను నిజాంకతలస్థుఁ జేసి య
 త్యనఘు నిజాసన్ధమున 'నాదట నుంచె గరంబు నెమ్మితోన్. 354

క. లీలై రావతకుంభా, స్ఫానకకర్కశకరములఁ బలుమరును మధు

1 హ్యోతస్థలితహ...చూచి. 2 రత్న వార్ష. 3 సకలర్తు సురభి కుసుమిత... నభిమతుఁ
 (గతుఁ) డయ్యె. 4 మంగళగీతావహితమానకుం డగుచు 5 వజ్రాభిహితో, న్నత. 6 నవృక్ష నుంచె
 గరంబు; నాకని నుంచె: గరంబు.

త్వాలకుఁ డంటుచు నుండె గుణాలంకృతుఁ డైనపార్థునంగముఁ బ్రీతిన్. 355
 వ. ఇట్లధికవిలాసంబుతో సురవిలాసినికరకలితచారుచామీకరదందచామరసమీ-
 రాలోలకుంతలుం డగుచు సురరాజుతో నేకాసనంబున నున్న యుష్పార్థుం బాక
 శాసనుశాసనంబున దేవగంధర్వసిద్ధవిద్యాధరు లతిప్రీతి నొందించి రంత. 356
 తే. * (పాక శాసనుపనుపునఁ బార్థుఁడొక్క, మణిమయంబైనమహనీయమందిరమున
 నెలమి గంధర్వసంగితవృద్ధగోష్ఠి, నుండఁ జెవులకు నుత్సవం బొందుచుండ.

వ. అంత సూర్యస్తమయసమయంబునఁ జంద్రుం డుదయించి సాంద్రచంద్రికా
 విలాసంబున దిగ్వినితల నలంకరించుచుండ నిలింపఁజేసెంపున సాంపార నూర్వశి
 యిరుద్దనసంగమకాంతంజేసి చంద్రికాధవళదుకూలంబుగట్టి మృదవదకరూప్వర
 కుంకుమోన్మిశ్రితసుగంధం బలఁది వివిధసురభికుసుమవి స్తరంబులు ముడిచి మణి
 వయభూషణాలంకృతయై నిలుకడ వడసిన క్రొమ్మెటుంగుడిఁగయుఁబోలే మణి
 మయమంజీర్షుశంర్షుశనినాదంబును గంకిణార్కుణార్కుణతార్కరంబును గటిక
 లాపణిఁజేక్రేంకారంబును మదనాజ్ఞావాద్యఘోషంబునుం బోలే మ్రోయు
 చుండ మందగమనంబునఁ బురందరనందనుమందిరంబున కిరుగుదెంచిన నవ్వు
 రుషనత్తముండు భయభక్తి సంభ్రమంబులతోఁ బ్రత్యుత్థానంబును దండ
 ప్రణామంబునుంజేసి కరకవలంబులు మొగిచి యిట్లనియె. 358

క. ననుఁ బుత్రున్నేహంబున, మనమున మన్నించి శుభసమగ్రునిఁ జేయం
 జనుదెంచి తీవు ముదమున, జనయిత్రి యే గృతార్థజన్మండ నైతిన్. 359

తే. ఆసిన నూర్వశి యిట్లు "నాత్మనేత్ర, వధుపము లతనిసౌందర్యమధువుగ్రోలు
 చుండఁ దమకంబుమీఱి యనూనధర్మనిపుణుండగునర్జునునితోడ నెయ్యమొనర.

చ. అనుపమశౌర్య నీదుసముదగ్రగుణంబులు నారదాదిన
 న్నునివరు లెల్లఁ జెప్పఁగఁ బ్రమోదమునక భవదీయసంగమం
 బనిశముఁ గోరుచుం దగఁ బ్రియంబున వచ్చితి నేను గోరఁగా
 నను జనయిత్రి వంచు నొకనాయముఁ బల్కెద వక్రభాషలన్. 361

తే. నీకు నేనాటితల్లిని నిజము నెపుమ, యమరలోకంబువేశ్యల మైననూకు
 నిట్టితగవులు నడవ వహినబాహు, వీర్య యిచ్చట వానియే వెదకఁజనునె.

వ. ఈలోకంబున వనితలుఁ బురుషులు విచ్చలవిడిఁ గ్రీడింతు రిచ్చటి కిది యనిందితం
 బైనయాచారంబు నీవును ద్రిదివంబునకు వచ్చినయప్పుడ దివ్యపురుషుండవు
 గావున నామనోరథంబు సఫలంబుగా మందార మంజులమంజరిమకరందపాన

1 నగ్గించి. * 357 వ పద్యము మొదలు 363 వచనమువఱ కొక్కతాళపత్ర ప్రతియందును,
 ఒక్కతాళపత్రప్రతియందుమాత్రము గలదు. 2 సంగమాకాంతంజేసి. 3 దనదునేత్ర, వధుపముల
 నతిసౌందర్య...యఖండధర్మ...నెయ్యవలర. 4 జనయిత్రి యంచు. 5 వానియే వెదకఁజనునె.
 6 మంజరీదుంజాల.